

PŘÁVNÍ ÚPRAVA PROBLEMATIKY ODPOVĚDNOSTI ZA VÝROBEK V ČESKÉ REPUBLICCE Z HLEDISKA KOMPATIBILITY S PRÁVEM EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ

RADKA HONCOVÁ

ÚVODNÍ POZNÁMKA

Pan profesor Josef Macur se ve své vědecké tvorbě zabývá širokým záběrem právní problematiky. Předmětem jeho zájmu jsou otázky právně teoretické a také otázky občanského práva, a to jak hmotného a procesního, tak také otázky vzájemného vztahu práva procesního a hmotného. V posledních letech se ve své tvorbě soustřeďuje zejména na oblast správního soudnictví. Z díla pana profesora Macura mě nejvíce oslovila jeho práce „Odpovědnost a zavinění v občanském právu“ (Brno, Univerzita J. E. Purkyně, 1980).

Následující příspěvek je také věnován problematice odpovědnosti, a to konkrétně rozboru nového právního institutu – objektivní odpovědnosti za škody způsobené vadami výrobků. Ačkoliv pan profesor Macur tuto problematiku přímo nezahrnul do své práce „Odpovědnost a zavinění v občanském právu“, byla pro mě tato jeho práce jedním z cenných východisek při rozboru dané problematiky.

1. ÚVOD

V České republice patří problematika odpovědnosti za výrobek do širšího rámce politiky ochrany spotřebitele, jejímž základem je zákon č. 634/1992 Sb. o ochraně

spotřebitele v aktuálním znění.¹ Obecně můžeme konstatovat, že ochrana spotřebitele v České republice má převážně veřejnoprávní charakter a úprava odpovědnosti za výrobek zákonem č. 59/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku představuje v současné době jediné speciální soukromoprávní legislativní opatření v rámci ochrany spotřebitele.²

Účinným soukromoprávním prostředkem ochrany spotřebitele samozřejmě zůstává právní úprava odpovědnosti za vady a odpovědnosti za škodu obsažená v občanském a obchodním zákoníku, která byla až do 31. 5. 1998 jediným způsobem uplatnění nároků plynoucích z odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku.

Nadále se občanskoprávní a obchodněprávní úprava odpovědnosti za vady a odpovědnosti za škodu³ uplatní jako jediný způsob uplatnění nároků plynoucích z odpovědnosti za výrobek v následujících případech:

1. pro výrobky, které byly uvedeny na trh před účinností zákona č. 59/1998 Sb., tedy do 31. 5. 1998,
2. zcela mimo úpravu odpovědnosti za výrobek zůstávají:
  - věcné škody, které nepřesáhnou hranici 5000 Kč,
  - škody na věcech určených a užívaných k podnikatelským účelům,
  - škody na vadném výrobku samotném⁴,
  - škody vzniklé v důsledku vady zemědělských a lesních produktů a zvěře, pokud tyto neprošly prvotním zpracováním,
  - nehmotné škody,
  - škody způsobené jadernými událostmi (tyto jsou však řešeny samostatně speciálním zákonem).

Podrobný rozbor odpovědnosti za vady a odpovědnosti za škodu obsažené v občanském a obchodním zákoníku, přičemž občanský zákoník je lex genera-

¹ Dudová J., Ekologicky šetrný výrobek a ochrana spotřebitele, Brno, Masarykova univerzita, 1993, str. 5–20.

² Dudová J., Některé právní aspekty ochrany spotřebitele, Brno, Masarykova univerzita, 1998, str. 11 a 62.

³ V SRN se jedná o úpravu na zavinění závislé odpovědnosti výrobce, která je obsažena v německém občanském zákoníku. Blíže viz např.: Medicus D., Bürgerliches Recht, 17. Aufgabe, München, Carl Heymanns Verlag KD – Köln, Berlin, Bonn, München, 1996, str. 479 a násl.

⁴ Obdobná situace je také v SRN, blíže viz Wieckhort T., Recht und Ökonomie des Produkthaftungsgesetzes, 1. Aufgabe, Baden – Baden, Nomos Verlagsgesellschaft Baden – Baden, 1994, str. 111, blíže pak str. 112–137.

lis a obchodní zákoník lex specialis, přesahuje rámec této práce, je však vhodné připomenout alespoň pár základních bodů.

Obecná úprava odpovědnosti za vady je obsažena v § 499 obč. a z. je doplněna specifickou úpravou odpovědnosti za vady pro některé občanskoprávní smluvní typy (např. pro kupní smlouvu, smlouvu o dílo, smlouvu o opravě a úpravě věci).⁵ Některé výrazné odlišnosti od obecné občanskoprávní odpovědnosti za vady pak obsahuje obchodní zákoník. Obecná úprava odpovědnosti za vady je v obchodním zákoníku obsažena v § 365–§ 372 obch. z. (prodlení dlužníka a prodlení věřitele). Zvláštní úprava odpovědnosti za vady v obchodním zákoníku je součástí zvláštních ustanovení o obchodních závazkových vztazích (např. pro kupní smlouvu, pro koupi najaté věci, pro smlouvu o dílo).⁶

Obecná úprava odpovědnosti za škodu v občanském zákoníku je obsažena v § 420. §§ 415–419 obč. z. obsahují tzv. prevenční povinnost. Na základě § 420 je tedy ke vzniku odpovědnosti za škodu nutné porušení právní povinnosti a zproští se jí ten, kdo prokáže, že škodu nezavinil. Objektivní odpovědnost, tj. odpovědnost vzniklá bez ohledu na zavinění, je v občanském zákoníku obsažena v případě odpovědnosti za škodu způsobenou provozní činností (odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků a odpovědnosti za škodu způsobenou provozem zvláště nebezpečným), v případě odpovědnosti za škodu způsobenou na převzaté věci a v případě odpovědnosti za škodu způsobenou okolnostmi s původem v povaze věci (§ 421 a), obč. z., v tomto případě se navíc jedná o odpovědnost absolutní). Úprava odpovědnosti za škodu v obchodním zákoníku je podstatně odlišná a je vždy nezbytně nutné přesně stanovit, kterému režimu konkrétní závazkový vztah podléhá. Základní úpravu prevenční povinnosti, která je upravena v § 415–§ 419 obč. z., pak obchodní zákoník doplňuje speciální úpravou oznamovací povinnosti v § 377.⁷

Poškozená osoba tedy může uplatnit nárok v rámci odpovědnosti za vady a jestliže v důsledku této vady vznikla určitá škoda, může uplatnit také právo

⁵ Knapp V., Knappová M., Švestka J., Dvořák J., Kopáč L., Kanda A., Salaš J., Mikeš J., Občanské právo hmotné, Svazek II., Praha, CODEX Praha, 1995, str. 87.

⁶ Bejček J., Obchodní závazky, Brno, Masarykova univerzita, 1994, str. 214.

⁷ Podrobněji k problematice odpovědnosti za vady a odpovědnosti za škodu viz např.: Macur J., Odpovědnost a zavinění v občanském právu, první vydání, Brno, Univerzita J.E. Purkyně v Brně, 1980, Knapp V., Některé úvahy o odpovědnosti v občanském právu, Stát a právo, 1956, č. 1, Knapp V., Teorie práva, 1. vydání, Praha, Beck, 1995, Knappová M., Povinnost a odpovědnost v občanském právu, Praha, Academia, 1968, Švestka J., Odpovědnost za vady podle československého socialistického práva, Praha, Univerzita Karlova, 1976, Švestka J., Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku, Praha, Univerzita Karlova, 1966.

na náhradu této škody. Právo z vadného plnění a právo na náhradu škody, která vznikla v souvislosti s vadou věci, však občanský zákoník rozlišuje jako dvě samostatná práva, která lze uplatnit paralelně a nezávisle na sobě.⁸ Práva plynoucí z vadného plnění po jejich zániku tak nelze uplatnit v rámci práva na náhradu škody. Navíc jak právo z odpovědnosti za vady, tak i právo z odpovědnosti za škodu, mají samostatné předpoklady vzniku, kdy pro odpovědnost za vady je zpravidla charakteristický objektivní princip, zatímco pro odpovědnost za škody princip subjektivní založený na zavinění, dále pak mají svůj vlastní obsah a také nezávislý způsob uplatnění.⁹

2. ZÁKON Č. 59/1998 SB. O ODPOVĚDNOSTI ZA ŠKODU ZPŮSOBENOU VADOU VÝROBKU (DÁLE JEN ZÁKON O ODPOVĚDNOSTI ZA VÝROBEK)

Česká republika zavádí zákonem o odpovědnosti za výrobek do svého právního řádu zcela nový právní institut, který je obsažen v právních řádech všech ekonomicky vyspělých států. Dá se říci, že na světě existují dvě základní koncepce úpravy odpovědnosti za výrobek, i když konkrétní právní úprava odpovědnosti za výrobek v právních řádech jednotlivých států je vždy specifická.

První koncepcí úpravy odpovědnosti za výrobek je koncepce „americká“, která je realizována v USA. Je pro ni charakteristická roztržitost právní úpravy, jejímž základním východiskem zůstává judikatura. Dalšími charakteristickými rysy této koncepce je možnost uplatnění odpovědnosti za výrobek bez časového omezení, výhodnější postavení poškozeného než povinného, vysoká četnost sporů, ve kterých dochází k přiznání vysokých odškodnění, přičemž výše odškodnění není předem omezena, a velký počet mimosoudních smírů.¹⁰

Evropská koncepce, která je realizována především v členských státech Evropských společenství, je pak charakteristická jednotností právní úpravy, jejímž základem je směrnice Rady Evropských společenství 85/374/EEC, časovou omezeností

⁸ Oulík J., *Prodej v obchodě a odpovědnost za vady*, Praha, 1. vydání, Panorama Praha, 1983, str. 200.

⁹ El-Dunia J., *K teoretickým otázkám právní odpovědnosti*, 1. vydání, Praha, Univerzita Karlova, 1984, str. 54.

¹⁰ Wise A., Holmová M., *Průvodce po americkém právu, obchodní praxi a daňovém systému pro československé podniky zahraničního obchodu*, Praha, Československá obchodní a průmyslová komora, 1990, str. 27.

této odpovědnosti na dobu 10 let od okamžiku uvedení daného konkrétního výrobku do oběhu, fakultativním omezením výše náhrady škody způsobené stejnými okolnostmi u stejné vady minimální částkou 70 milionů ECU, náhradou věcných škod do výše 500 ECU a škod na výrobku samém mimo speciální režim odpovědnosti za výrobek, taxativně stanovenými důvody zproštění se odpovědnosti za výrobek a především motivačním působením institutu odpovědnosti za výrobek, a to jak směrem k výrobcům, tak i směrem ke spotřebitelům. Výrobci jsou motivováni uvádět na trh pouze bezpečné, zdravé, život a majetek neohrožující výrobky, spotřebitelé jsou pak motivováni užívat výrobek řádně a v souladu s návodem a instrukcemi výrobce.

Česká republika tedy teoreticky mohla při tvorbě zákona o odpovědnosti za výrobek zvážit a porovnat obě výše uvedené koncepce a zvolit lepší z nich nebo případně kombinaci obou. Prakticky však volnost rozhodování v této otázce byla omezena podpisem a ratifikací asociační dohody a východiskem pro zákon č. 59/1998 Sb. o odpovědnosti za výrobek tak byla směrnice Rady 85/374/EEC a vnitrostátní právní úpravy odpovědnosti za výrobek jednotlivých členských států Evropských společenství.

Česká republika měla v podstatě tři možnosti, jak včlenit právní úpravu odpovědnosti za výrobek odpovídající směrnici Rady 85/374/EEC do svého právního řádu:

1. Včlenit odpovědnost za výrobek do připravované novely občanského zákoníku jako jeden ze zvláštních případů odpovědnosti za škodu.
2. Přijmout samostatný zákon o odpovědnosti za výrobek.
3. Základní ustanovení včlenit do občanského zákoníku a doplnit jej specifickým zákonem (tento systém bývá někdy označován jako německý).¹¹

Z výše uvedených možností byl realizován postup uvedený pod bodem 2.

2.1 HISTORIE VZNIKU ZÁKONA O ODPOVĚDNOSTI ZA VÝROBEK

První vládní návrh zákona o odpovědnosti za škody způsobené vadami výrobků byl vypracován již 25. 10. 1995 Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR a obsahoval návrh třinácti ustanovení. Následoval podrobněji rozpracovaný druhý vládní návrh zákona, který v podstatě představoval zpřesněnou a rozšířenou verzi prv-

¹¹ Mrázek J., *Odpovědnost za škodu způsobenou závadným výrobkem podle direktivy Rady Evropských společenství č. 85/374/EEC*, Právník, 1998, č. 3, str. 205.

ního návrhu a navrhoval znění šestnácti paragrafů. Poslanecké sněmovně České republiky byl však předložen až třetí vládní návrh zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou „vadností“ výrobku, a to 26. 6. 1997.¹² V tomto vládním návrhu se objevuje poprvé termín „vadnost“ výrobku, který měl bezpochyby odlišit běžně užívaný obsah termínu vada v českém právním řádu od „vadnosti“ ve smyslu institutu odpovědnosti za výrobek. Do konečné verze zákona však tento pojem použit nebyl. Poslanecké sněmovně předložený vládní návrh zákona byl podstatným zestručněním vládních návrhů předcházejících a obsahoval návrh celkem jedenácti paragrafů.

První čtení se v Poslanecké sněmovně uskutečnilo 24. 10. 1997 a návrh byl přikázán k projednání výborů. Druhé čtení se uskutečnilo 5. 2. 1998 a návrh prošel obecnou i podrobnou rozpravou a bylo vzneseno celkem patnáct pozměňovacích návrhů. Třetí čtení proběhlo dne 13. 2. 1998 a návrh byl schválen. Do Senátu byl zákon doručen 19. 2. 1998 a Senátem byl schválen 5. 3. 1998. Prezidentovi České republiky byl zákon doručen k podpisu 10. 3. 1998. Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku ze dne 5. března 1998 č. 59/1998 Sb. byl publikován v částce 25 Sbírek zákonů České republiky, která byla rozeslána 30. března 1998. Vzhledem k ustanovení § 12 tento zákon nabyl účinnosti prvním dnem třetího kalendářního měsíce po dni jeho vyhlášení tj. 1. 6. 1998.

2.2 DŮSLEDKY PŘIJETÍ SPECIÁLNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY ODPOVĚDNOSTI ZA VÝROBEK

Zákon č. 59/1998 Sb. vychází tedy jednoznačně z evropské koncepce úpravy odpovědnosti za výrobek reprezentované směrnicí Rady 85/374/EEC. Touto koncepcí je nejen zajištěna náhrada a postih vzniklých škod,¹³ ale především vzniká účinný motivační tlak na výrobce ve smyslu výroby bezpečných výrobků, což v širších souvislostech umožní postupný odklon od státem prováděné regulace chování jednotlivých subjektů na trhu prostřednictvím kontroly a inspekce. Sankce, které mohou být uloženy orgány kontroly a inspekce nejsou dostatečně motivující ve srovnání s plněním, ke kterému může dojít v rámci odpovědnosti za výrobek.¹⁴

¹² Kratochvíl M., Návrh zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku, *Magazín ČSN*, 1997, č. 10, str. 265–266.

¹³ Posch M., *Zur Bestimmung rechtlicher Verantwortlichkeit, Grundprobleme der rechtlichen Verantwortlichkeit*, Berlin, Akademie – Verlag, 1982, str. 61–62.

¹⁴ Dršťák I., Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku, *Zpravodaj Technické inspekce*, 1997, č. 4, str. 7.

Přijetím této právní úpravy se tedy především zlepšilo postavení spotřebitele, zvýšily se na něj však požadavky v tom směru, aby výrobky užíval obvyklým způsobem k předpokládanému účelu a v souladu s návodem a instrukcemi výrobce.

Zavedení tohoto režimu odpovědnosti výrobců respektuje výrobní a obchodní podmínky jednotného trhu Evropských společenství a pozitivně ovlivňuje konkurenční schopnosti výrobků. Ve svých důsledcích povede k omezení nekalé soutěže a ke zvýšení úrovně výroby, výrobků samotných a jejich prezentace, ale také ke zvýšení úrovně dovážených výrobků. V neposlední řadě bude důsledkem zavedení této právní úpravy usnadnění vývozu českých výrobků, a to jak v důsledku nároků kladených právním řádem na jejich bezpečnost, tak i v důsledku přiblížení právní úpravy odškodnění poškozených spotřebitelů s těmi státy, ve kterých je institut odpovědnosti za výrobek zcela běžnou součástí právního řádu.

Český zákon o odpovědnosti za výrobek obsahuje celkem dvanáct paragrafů. Pro srovnání – německý zákon obsahuje devatenáct a rakouský zákon dokonce dvacet paragrafů, směrnice Rady 85/374/EEC pak kromě preambule obsahuje 22 článků. K tomu, aby vnitrostátní právní předpis byl považován za obsahově slučitelný se směrnicí Evropských společenství „nevyžaduje provedení směrnice ve vnitrostátním právu nutně, aby ustanovení směrnice byly formálně a doslovně vydávány ve výslovném zvláštním zákonném předpise; podle obsahu směrnice může stačit všeobecný právní rámec, jestliže skutečně zajišťuje úplné použití směrnice dostatečně určitým a jasným způsobem, aby – pokud má směrnice založit nároky jednotlivce – oprávnění mohli získat znalosti o všech svých právech a tuto rovněž uplatnit před národními soudy.“¹⁵

Z hlediska slučitelnosti s právem Evropských společenství nemůžeme hodnotit právní úpravu představovanou zákonem o odpovědnosti za výrobek jako plně slučitelnou. Obsahuje totiž jiné odchytky než odchytky výslovně připuštěné směrnicí. Ze směrnicí povolených dispozic využila Česká republika jen jednu, a to neúčinným výhrady podle článku 15 odst. 1 písm. b) směrnice Rady 85/374/EEC. Podle českého zákona o odpovědnosti za výrobek má tedy výrobce zachovánu možnost obrany poukazem, že stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek na trh, neumožnil zjistit jeho vadu. Směrnice však v tomto bodě užívá termín „vedení do oběhu“, zatímco český zákon termín „vedení na trh“. Tyto dva pojmy však jednoznačně nemají totožný obsah a jejich rozbor bude uveden níže. Další dvě dispozice, zahrnutí prvotních zemědělských výrobků a zvířiny pod pojem výrobek a omezení výše celkové odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou smrtí nebo zraněním osob a způsobenou stejnými okolnostmi u stejné vady

¹⁵ Rozsudek ESD ze 17. 10. 1991, právní věc Komise v. Německo (C-58/89), Sb. ESD 1991, s. I – 4983, 5023.

částkou minimálně 70 milionů ECU¹⁶, v českém zákoně o odpovědnosti za výrobek využity nebyly.

V dalším rozboru se zamyslíme nad tím, je-li skutečně zákonem č. 59/1998 Sb. o odpovědnosti za výrobek zajištěno úplné použití směrnice Rady 85/374/EEC o odpovědnosti za výrobek dostatečně určitým a jasným způsobem.

2.3 ZÁKLADNÍ PRVKY ODPOVĚDNOSTI ZA VÝROBEK

§ 1 zákona o odpovědnosti za výrobek v sobě soustřeďuje základní prvky odpovědnosti za výrobek, které jsou ve směrnici o odpovědnosti za výrobek obsaženy v článku 1 a článku 4, částečně pak dále v článku 9 a článku 7. Podle první věty § 1 zákona o odpovědnosti za výrobek je založena objektivní odpovědnost výrobce za škodu vzniklou v důsledku vady výrobku (článek 1 směrnice o odpovědnosti za výrobek). Věta druhá § 1 pak vymezení této objektivní odpovědnosti konkretizuje v tom smyslu, že se nejedná o odpovědnost absolutní, protože obsahuje odkaz na § 5 zákona o odpovědnosti za výrobek, který vymezuje liberační důvody odpovědnosti za výrobek (článek 7 směrnice o odpovědnosti za výrobek). Věta první § 1 pak dále konkretizuje podmínky uplatnění nároků poškozené osoby v rámci odpovědnosti za výrobek ve smyslu důkazní povinnosti poškozeného (článek 4 směrnice o odpovědnosti za výrobek). Poškozený tedy musí *prokázat vadu* výrobku, vzniklou škodu a *příčinnou souvislost* mezi vadou a škodou. Nakonec § 1 zákona o odpovědnosti za výrobek vymezuje ve své větě první *pojem škoda*. Škodou se zde tedy rozumí škoda na zdraví, usmrcení nebo škoda na jiné věci, než je vadný výrobek, která je určena a převážně užívána k jiným než podnikatelským účelům (částečně článek 9 směrnice o odpovědnosti za výrobek, část článku 9 směrnice je pak obsažena v § 6 zákona o odpovědnosti za výrobek).

Nedomnívám se, že by výše uvedená koncentrace v § 1 zákona o odpovědnosti za výrobek byla vhodná. Do českého právního řádu je vnášen zcela nový právní institut objektivní odpovědnosti výrobce za vadné výrobky. Domnívám se, že by bylo vhodnější § 1 jako základní ustanovení zákona o odpovědnosti za výrobek formulovat stručněji a jasněji ve smyslu kompatibility se směrnicí o odpovědnosti za výrobek. V této souvislosti je pak problematické zejména rozdělení definice pojmu *škoda*, která je obsažena v článku 9 směrnice o odpovědnosti za výrobek,

¹⁶ SRN této možnosti využila a mimo režim německého zákona o odpovědnosti za výrobek se tak ocitly i škody způsobené smrtí nebo škodou na zdraví stejnými okolnostmi v případě té samé vady.

mezi § 1 a § 6 zákona o odpovědnosti za výrobek. Směrnice i zákon se shodují v tom, že za škodu považují škodu způsobenou smrtí nebo poškozením zdraví.

K rozdílu dochází u vymezení *škod věcných*. Shoda je u věcných škod mezi směrnicí a zákonem pouze v tom, že za věcnou škodu ve smyslu odpovědnosti za výrobek není považována škoda na vadném výrobku samotném. Směrnice pak dále věcné škody definuje jako zničení části majetku, která se běžně užívá pro osobní potřebu nebo spotřebu a která byla užívána poškozenou osobou převážně pro její potřebu nebo spotřebu. Český zákon o odpovědnosti za výrobek pak jako škodu na věci určené a užívané převážně k jiným než podnikatelským účelům. Formulace použitá v českém zákoně o odpovědnosti za výrobek dle mého názoru neodpovídá zcela smyslu směrnici předpokládané úpravy.

Co znamená, že výrobek je „určen“ k určitému (ať už tedy podnikatelskému či soukromému účelu)? Je spotřebitel zbaven ochrany institutem odpovědnosti za výrobek, zakoupí-li např. z důvodu vysokého počtu dětí v rodině automatickou pračku „doporučenou?“ či „vyvinutou?“ či „určenou?“ např. pro restaurace či lékařské ordinace? Na tuto otázku nám zřejmě odpoví až soudní praxe. Rozpor s úpravou ve směrnici odpovědnosti za výrobek je však zřejmý už nyní.

Jednoznačný rozpor mezi směrnicí a zákonem v souvislosti s vymezením pojmu „škoda“ je pak v otázce vymezení *minimální hranice* škod věcných. Směrnice do své působnosti zahrnuje věcné škody „s hodnotou ne nižší než 500 ECU,“ tzn. věcné škody ve výši právě 500 ECU a vyšší než 500 ECU. Český zákon o odpovědnosti za výrobek pak ve svém § 6 obsahuje formulaci: „V případě škody na věci odpovídá výrobce za vzniklou škodu, pokud přesáhne 5000 Kč.“ Rozpor mezi českým zákonem a směrnicí je jak ve výši minimální hranice odpovědnosti za výrobek, kdy 500 ECU představuje asi 17 000 Kč, tak také v tom, že podle směrnice je předmětem náhrady věcná škoda ve výši 500 ECU a vyšší, zatímco podle českého zákona pouze věcná škoda vyšší než 5000 Kč.

Získá-li Česká republika status člena Evropských společenství, bude nutné částku 5000 Kč v § 6 nahradit odpovídajícím ekvivalentem Kč v poměru k 500 ECU. Pro účely určení přepočítacího kursu pak bude rozhodný kurs ECU platný k datu přijetí směrnice o odpovědnosti za výrobek (článek 19 odst. 1 směrnice). Současná výše spodní hranice odpovědnosti za výrobek v České republice vychází z cenových podmínek a výše minimální mzdy v České republice (původně se ve vládním návrhu zákona objevila dokonce částka 2000 Kč).

Podle § 6 zákona o odpovědnosti za výrobek nelze tedy věcné škody nižší nebo právě dosahující 5000 Kč vymáhat z titulu odpovědnosti za výrobek. Zůstává otázkou, jaký režim platí pro škody na zdraví, usmrcení a pro kombinaci těchto škod se škodami věcnými. Škody na zdraví i životě (usmrcení) osob jsou hraze-

ny v plné výši a nejsou omezeny ani minimální a ani maximální částkou (Česká republika nevyužila možností uvedené v článku 16 směrnice o odpovědnosti za výrobek, která poskytuje státu možnost omezit celkovou odpovědnost výrobce za škodu způsobenou smrtí nebo zraněním osob a způsobenou stejnými okolnostmi u stejné vady minimální částkou 70 mil. ECU).

Dojde-li současně ke škodám na zdraví či životě (usmrcení) osob a ke škodám věcným, platí, co bylo u jednotlivých typů škod uvedeno výše. Škody na zdraví či životě (usmrcení) osob jsou hrazeny v plné výši, u věcných škod jsou pak předmětem náhrady pouze škody přesahující 5000 Kč.

Další velmi důležitá otázka z pohledu poškozeného i odpovědné osoby zní: V jaké výši jsou hrazeny věcné škody přesahující 5000 Kč? Má na výši náhrady v tomto případě vliv skutečnost, zda současně došlo ke škodám na zdraví nebo životě (usmrcení) osob?

§ 6 je nadepsán: Výše náhrady škody. Domnívám se, že obsah tohoto paragrafu nám však na výše položené otázky dostatečně jasně neodpovídá. Cílem obsahu tohoto ustanovení je bezpochyby jasně stanovit *minimální hranici* (chcete-li spodní hranici) odpovědnosti výrobce za škody na věci v rámci odpovědnosti za výrobek. Tato hranice má, jak vyplývá z důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona, omezit rozsah případů řešených před soudy uplatněním institutu odpovědnosti za výrobek a má napomoci mimosoudnímu vypořádání „drobných“ věcných škod dohodou mezi poškozeným a povinnou osobou. Důvodová zpráva však nehovoří o tom, že by se mělo jednat o spoluúčast poškozeného do výše 5000 Kč.

V zájmu ochrany spotřebitele by samozřejmě byla náhrada věcné škody přesahující 5000 Kč v režimu odpovědnosti za výrobek v plné výši. Je možné z nadpisu § 6 „Výše náhrady škody“ usuzovat na spoluúčast spotřebitele ve výši 5000 Kč u věcných škod přesahujících 5000 Kč?

Domnívám se, že z formulace směrnice o odpovědnosti za výrobek článku 9 písm. b) *nevyplývá spoluúčast* poškozeného ve výši 500 ECU u věcných škod ne nižších než 500 ECU. Dále se domnívám, že z formulace § 6 zákona o odpovědnosti za výrobek také *nevyplývá spoluúčast* poškozeného ve výši 5000 Kč u věcných škod přesahujících 5000 Kč (nicméně lze připustit, že výklad § 6 není zcela jednoznačný). Podle mého názoru budou v rámci odpovědnosti za výrobek předmětem náhrady věcné škody přesahující 5000 Kč ve své plné výši.

Podívejme se, jak je tato otázka řešena v právních řádech členských států Evropských společenství – v SRN a v Rakousku. § 11 německého zákona o odpovědnosti za výrobek (ProdHaftG) jednoznačně stanovuje, jak svým nadpisem, tak také obsahem, že poškozený v případě škody na věci „nese podílovou účast na

náhradě škody až do výše 1125 DM.“¹⁷ § 2 odst. 2 rakouského zákona o odpovědnosti za výrobek (Produkthaftungsgesetz) stejně jednoznačně stanovuje, že u škod věcných je hrazena pouze jejich 7900 ATS přesahující část. V SRN a Rakousku je tedy jasně stanovena spoluúčast poškozeného částkou přibližně 500 ECU.¹⁸

Ačkoliv směrnice o odpovědnosti za výrobek o spoluúčasti poškozené osoby ve výši 500 ECU výslovně nehovoří a vzhledem k tomu, že se jedná o občanskoprávní úpravu jednoho z typů objektivní odpovědnosti, není v rozporu s cílem směrnice ani jedno z výše uvedených řešení. Domnívám se však, že použití směrnice o odpovědnosti za výrobek není v tomto bodě v České republice zajištěno „dostatečně jasným a určitým způsobem,“ protože až praxe pravděpodobně podá jednoznačný výklad § 6 zákona o odpovědnosti za výrobek v tom smyslu, zda předpokládá nebo nepředpokládá spoluúčast poškozeného ve výši 5000 Kč.

V souvislosti s § 1 zákona o odpovědnosti za výrobek je nutno uvést ještě dvě poznámky. Směrnice o odpovědnosti za výrobek v článku 9 poslední větě výslovně stanovuje: „Tento článek se nedotýká vnitrostátních předpisů o náhradě *nehmotné škody*.“ Zákon o odpovědnosti za výrobek se problematikou nehmotných škod ani jejich případnou náhradou vůbec nezabývá a je tedy opět otázkou praxe, zda nehmotné škody budou či nebudou předmětem náhrady v rámci odpovědnosti za výrobek. K rozporu s úpravou ve směrnici však v tomto bodě nedochází.

§ 1 zákona o odpovědnosti za výrobek nese nadpis: „Odpovědnost výrobce za vadu výrobku.“ Myslím si, že tento název základního ustanovení zákona o odpovědnosti za výrobek je zavádějící. V rámci institutu odpovědnosti za výrobek se nejedná o „odpovědnost za vadu výrobku“, ale o odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku. Odpovědnost za vady obecně je upravena v občanském a obchodním zákoníku. Zákon o odpovědnosti za výrobek zavádí zcela nový právní institut objektivní odpovědnosti za výsledek, který s klasickými nároky z „vadného plnění“ nemá nic společného a existuje nezávisle na tom, zda mezi poškozeným a odpovědnou osobou existuje přímý smluvní vztah. V rámci tohoto právního institutu navíc nedochází k náhradě škod, v důsledku vady, vzniklých na výrobku samém.

¹⁷ Mrázek J., Odpovědnost za výrobek, Právní rádce, 1994, č. 7, str. 10.

¹⁸ Westphalen F. G., Produkthaftungshandbuch, München, C.H. Becksche Verlagsbuchhandlung, 1989, str. 278.

2.4 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

2.4.1 Výrobce

§ 2 zákona o odpovědnosti za výrobek vymezuje pro účely zákona obsah pojmu „výrobce“. Je zřejmé, že toto vymezení vychází z článku 3 směrnice o odpovědnosti za výrobek. Směrnice však, na rozdíl od českého zákona, označuje za výrobce výslovně nejen zhotovitele konečného výrobku, ale i výrobce jakékoliv suroviny nebo zhotovitele součástky. Formulace použité v českém zákoně, kdy za výrobce je považován ten, kdo výrobek vyrobí, tedy neužívá terminologie použité směrnici a konečný výrobek, surovinu i součástku obecně označuje jako výrobek. Domnívám se, že tento postup je z hlediska kompatibility této části zákona o odpovědnosti za výrobek se směrnici o odpovědnosti za výrobek vyhovující.

Směrnice dále pod pojmem výrobce rozumí jakoukoliv osobu, která se *uvedením svého jména*, ochranné známky nebo jiného rozlišovacího znaku na výrobku označuje jako jeho výrobce. Podle formulace použité v českém zákoně je za výrobce považován ten, kdo na výrobku uvede své jméno, ochrannou známku nebo jiný rozlišovací znak. Český zákon tedy neužívá formulaci uvedenou ve směrnici: „*se označuje jako jeho výrobce*“, která, dle mého názoru, předpokládá určité volní jednání ze strany nositele daného jména, ochranné známky nebo jiného rozlišovacího znaku. Nicméně formulace „*uvede své jméno, ochrannou známku nebo jiný rozlišovací znak*“ také předpokládá přinejmenším vědomost daného subjektu o uvedení „svého“ jména, ochranné známky nebo jiného rozlišovacího znaku. Domnívám se, že aplikací jak formulace uvedené ve směrnici, tak i formulace uvedené v českém zákoně dojdeme ke stejnému výsledku a že tedy i tato část § 2 odst. 1 je kompatibilní se směrnici o odpovědnosti za výrobek.

§ 2 v odst. 2 se shoduje s článkem 3 odst. 2 směrnice v tom, že bez újmy na odpovědnosti výrobce (podle směrnice), tím není dotčena odpovědnost výrobce podle odstavce 1 (podle českého zákona), se za výrobce pro účely tohoto zákona považuje ten, kdo výrobek doveze za účelem prodeje, nájmu nebo jiné formy užití v rámci své obchodní činnosti. Jediný rozdíl spočívá v tom, že směrnice užívá formulace „*na prodej, nájem, pronájem nebo každou jinou formu distribuce v rámci své obchodní činnosti*“. Z hlediska kompatibility mezi českým zákonem a směrnici nedochází k rozporu v otázce „*pronájmu*“, protože tento lze bez problémů podřadit pod termín „*jiné formy užití v rámci své obchodní činnosti*“. Určitý rozpor je však patrný mezi pojmy „*distribuce*“ a „*užití*“. Domnívám se, že pojem „*distribuce v rámci své obchodní činnosti*“ je pojem užší než „*užití v rámci své*

obchodní činnosti“. V jakém rozsahu bude termín „*užití*“ vykládán záleží pouze na soudní praxi a ta také rozhodne o míře slučitelnosti této části § 2 odst. 2 zákona o odpovědnosti za výrobek se směrnici o odpovědnosti za výrobek, článkem 3 odst. 2.

§ 2 ve svém odst. 3 dále stanovuje, že *není-li výrobce* podle odst. 1 *znám* (směrnice sice užívá formulaci „*jestliže výrobce výrobku nelze určit*“, ale domnívám se, že formulace použitá v českém zákoně je z hlediska kompatibility se směrnici vyhovující), považuje se za výrobce každý, kdo výrobek *dodá* a ve lhůtě jednoho měsíce od uplatnění nároku na náhradu škody nesdělí poškozenému totožnost výrobce. Podle směrnice je pak v této souvislosti za výrobce považován každý *dodavatel*, pokud nebude v přiměřené době informovat poškozenou osobu o totožnosti výrobce nebo osoby, která mu výrobek dodala. Český zákon tedy konkretizuje „*přiměřenou dobu*“ jako lhůtu jednoho měsíce od uplatnění nároku na náhradu škody.

Dále v zákoně o odpovědnosti za výrobek není specifikováno, co se rozumí pod termínem „*uplatněním nároku na náhradu škody*“ – jestli to může být ústní nebo písemná žádost o náhradu škody poškozeného směřovaná vůči osobě, která výrobek dodala, nebo jestli to má být žaloba u soudu o náhradu škody, v rámci které bude osoba, která výrobek dodala, figurovat jako strana žalovaná až do okamžiku, kdy v rámci měsíční lhůty od data podání této žaloby sdělí poškozenému totožnost výrobce. I v tomto bodě asi až praxe provede potřebná upřesnění, poškozeným však lze jen doporučit, aby jakékoliv nároky, a to i nárok na sdělení totožnosti výrobce (případně „*dovozce*“, jak bude uvedeno dále) činily písemnou formou doporučeného dopisu s pečlivou evidencí kopie dopisu a podacího lístku.

Samo vymezení lhůty pro sdělení totožnosti výrobce, jak je realizováno v § 2 odst. 3 českého zákona, směrnici o odpovědnosti za výrobek neodporuje. Směrnice však připouští sdělení totožnosti buď výrobce a nebo osoby, která výrobek dodavateli dodala. Toto ustanovení směrnice reaguje na běžnou praxi vnitrostátního i mezinárodního obchodu, kdy od výrobce ke spotřebiteli nevede cesta přímo, ale mnohdy i přes několik distributorů, z nichž každý zná svůj „*zdroj*“, svého dodavatele, a svého odběratele. „*Zpětným postupem*“ se tedy dá „*vystopovat*“ skutečný výrobce konečného výrobku, ale třeba i součástky, je k tomu však nutná důkladná a spolehlivá vnitřní evidence jednotlivých zúčastněných subjektů, kterou lze v souvislosti s úpravou odpovědnosti za výrobek všem výrobcům, dovozcům a distributorům jen doporučit.

Podle úpravy obsažené ve směrnici o odpovědnosti za výrobek nebude za výrobce ve smyslu její úpravy považován ten dodavatel, který sdělí v přiměřené době *totožnost výrobce* nebo osoby, která mu výrobek *dodala*. Zpravidla tedy sdělí totožnost svého dodavatele, ať je jím skutečný výrobce výrobku nebo jiný

distributor. V České republice musí ten, kdo výrobek dodal, během jednoměsíční lhůty od uplatnění nároku na náhradu škody, vypátrat a sdělit *totožnost výrobce* (v případě, že neodebírá výrobky přímo od něj) poškozené osobě.

Shrneme-li výše uvedené úvahy, podle úpravy obsažené ve směrnici nebude distributor považován za výrobce ve smyslu této směrnice v případě, že mu není výrobce znám, ale sdělí poškozenému *totožnost osoby*, která mu výrobek dodala. V České republice podle zákona o odpovědnosti za výrobek musí dodavatel sdělit poškozenému *totožnost výrobce*. Nepodaří-li se mu tato zjistit, je považován za výrobce pro účely zákona o odpovědnosti za výrobek.

V České republice je tak posílena pozice spotřebitele v tom smyslu, že nejpozději měsíc po uplatnění nároku na náhradu škody z odpovědnosti za výrobek zná *totožnost žalovaného a zároveň osoby povinné k náhradě škody*. Zda a jakým způsobem dojde k vypořádání mezi dodavatelem a výrobcem, to zůstává zcela mimo sféru zájmů spotřebitele. Dodavatel pak dále nese riziko nemožnosti uplatnění regresu vůči výrobcu z důvodu jeho insolventnosti či neexistence.

K tomuto ustanovení je nutné ještě poznamenat, jak je možné chápat pojem „*totožnost výrobce*“. Domnívám se, že je nutné sdělit „současnou“ *totožnost výrobce a nikoliv tedy jeho totožnost v době, kdy došlo k dodání výrobku mezi výrobcem a dodavatelem nebo v době, kdy byl výrobek vyroben*. Neexistuje-li tedy výrobce v době uplatnění nároku na náhradu škody, nelze tedy jeho *totožnost zjistit ani sdělit a za výrobce je považován dodavatel*.

Z hlediska kompatibility se směrnicí se domnívám, že český zákon zužuje množinu subjektů, vůči nimž lze přímo uplatnit nároky plynoucí z odpovědnosti za výrobek a v podstatě do určité míry omezuje možnost spotřebitele dosáhnout náhrady škody. Komplikované pak budou zejména ty případy, kdy do doby uplatnění nároku na náhradu škody zanikl jak výrobce, tak také osoba, která výrobek dodala.

Druhá věta § 2 odst. 3 pak rozšiřuje uplatnění režimu věty první § 2 odst. 3 také na *případy dovozu*, pokud není znám výrobce podle odst. 2 (tedy ten, kdo výrobek doveze), i když je jméno výrobce podle odst. 1 známo. Toto ustanovení v podstatě odpovídá větě druhé článku 3 odst. 3 směrnice o odpovědnosti za výrobek, ve směrnici je však použita formulace: „je-li jméno výrobce uvedeno“. Domnívám se, že v českém zákoně je použita širší definice. Jméno výrobce je známo podle odst. 1 tehdy, je-li znám ten, kdo výrobek vyrobil nebo na výrobku uvedl své jméno, ochrannou známku nebo jiný rozlišovací znak. Jméno toho, kdo výrobek vyrobil pak nemusí být na výrobku samém uvedeno, a proto se v tomto případě jedná o širší vymezení než ve směrnici. I podle směrnice i podle českého zákona však dojdeme ke stejnému výsledku. Nesdělí-li tedy ve lhůtě jednoho měsíce od uplatnění nároku na náhradu škody ten, kdo výrobek dodal, *totožnost dovozce,*

považuje se za výrobce podle tohoto zákona, a to i tehdy, je-li jméno výrobce známo. Rozdíl mezi pojmy „je uvedeno“ a „je známo“ tak kompatibilitu českého zákona se směrnicí v negativním smyslu neovlivňuje.

Praktickým důsledkem právní úpravy obsažené v § 2 zákona o odpovědnosti za výrobek by mělo být odpovědnější chování dodavatelů (prodejců či distributorů) ve smyslu výběru pouze kvalitního zboží zaručujícího vysokou míru bezpečnosti uživatele. Obchodní jednání by pak měla být vedena s co nejmenším počtem prostředníků tak, aby byl vždy zřetelně označen skutečný výrobce daného výrobku nebo jeho dovozce. Vždy je třeba mít na paměti, že zánikem výrobce či dovozce se může stát, že odpovědnost za výrobek zůstane ležet na distributorovi. Jednotliví výrobci, dovozci i distributoři by měli mít dokonalou evidenci po dostatečně dlouhou dobu (min. 10 let), a to o všech svých obchodních aktivitách, v rámci kterých by mohlo dojít k uplatnění nároků z odpovědnosti za výrobek. V neposlední řadě by se nadále už neměly vyskytovat případy distribuce výrobků bez kvalitních návodů v českém jazyce.

2.4.2 Výrobek

§ 3 odst. 1 zákona o odpovědnosti za výrobek vymezuje pojem *výrobek*. Pro účely tohoto zákona je tedy výrobkem „*jakákoliv movitá věc, která byla vyrobena, vytěžena nebo jinak získána bez ohledu na stupeň jejího zpracování a je určena k uvedení na trh. Výrobkem jsou rovněž součástí i příslušenství věci movité i nemovité, za výrobek se považuje i elektřina. Za výrobek se nepovažují zemědělské a lesní přírodní produkty a zvěř, pokud neprošly prvotním zpracováním.*“ Tato část definice pojmu výrobek je ve směrnici obsažena v článku 2: „*Výrobkem se rozumí všechny movité věci, s výjimkou prvotních zemědělských výrobků a zvěřiny, i když jsou včleněny do jiné movité věci nebo nemovitosti. Prvotními zemědělskými výrobky se rozumí produkty půdy, živočišné výroby a rybolovu, s výjimkou výrobků, které prošly prvotním zpracováním. „Výrobek“ zahrnuje i elektřinu.*“

Směrnice i zákon se shodují v tom, že *elektřina* je považována za výrobek ve smyslu odpovědnosti za výrobek. Směrnice i český zákon se shodují dále v tom, že obsahují i negativní vymezení pojmu výrobek: směrnice směrem *k prvotním zemědělským výrobkům* (produktům půdy, živočišné výroby a rybolovu, s výjimkou výrobků, které prošly prvotním zpracováním) a *zvěřině*, český zákon pak směrem *k zemědělským a lesním přírodním produktům a zvěři, které neprošly prvotním zpracováním*. Domnívám se, že aplikace formulací uvedených ve směrnici i v čes-

kém zákoně povede ke stejným důsledkům a že také v této části definice pojmu výrobek je český zákon se směrnicí kompatibilní.

Směrnice, dle mého názoru, definuje pojem výrobek stručněji a jasněji. Obsáhlejší definice použitá v českém zákoně by v podstatě byla se směrnicí kompatibilní, obsahuje však, bohužel, formulaci „a je určena k uvedení na trh.“ Termín „uvedení výrobku na trh“ je v zákoně o odpovědnosti za výrobek použit ještě několikrát a jedná se v podstatě o reakci české legislativy na zákon č. 22/1997 Sb. o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů. V terminologii českého právního řádu se tedy od účinnosti zákona č. 22/1997 Sb. vyskytuje pojem „uvedení výrobku na trh“, chybí však pojem „uvedení výrobku do oběhu“. Zřejmě proto český zákonodárce sáhl po pojmu, který se již v českém právním pojmosloví vyskytoval. Ať již byly pohnutky zákonodárce jakékoliv, v této části není vymezení pojmu „výrobek“ kompatibilní se směrnicí o odpovědnosti za výrobek. Pojem „uvedení výrobku na trh“ není totiž synonymem pojmu „uvedení výrobku do oběhu“. Podrobnější rozbor bude uveden dále.

Termín „uvedení výrobku na trh“ je navíc v § 3 odst. 1 o odpovědnosti za výrobek použit v kontextu: „movitá věc určená k uvedení na trh“. Český právní řád vymezuje termín „uvedení výrobku na trh“ a okamžik uvedení výrobku na trh je přesně identifikovatelný. O kterém výrobku je však možné říci, že je „určen k uvedení na trh“? Kterým okamžikem je výrobek „určen k uvedení na trh“? Předchází okamžik „určení výrobku k uvedení na trh“ okamžiku „uvedení výrobku do oběhu“ nebo je s ním totožný popř. jej následuje? Zřejmě i na tyto otázky odpoví až praxe, ta také rozhodne o konečné míře kompatibility českého zákona o odpovědnosti za výrobek se směrnicí o odpovědnosti za výrobek.

Odst. 2 § 3 pak doplňuje odst. 1 § 3 definicemi pojmu „prvotní zpracování“, za které se považuje taková úprava, která změní charakter výrobku nebo k němu dodá další látky, a pojmu „zpracování“, za které se považuje i balení a každá jiná úprava, která má průmyslovou povahu a která ztěžuje kontrolu výrobku uživatelem. Toto zpřesnění pojmu „výrobek“ v českém zákoně je naopak pozitivní, protože předejde bezpochyby nejednomu interpretačnímu sporu a také negativně neovlivňuje kompatibilitu českého zákona se směrnicí o odpovědnosti za výrobek.

2.4.3 Vada výrobku

Vada výrobku pro účely zákona o odpovědnosti za výrobek je definována v § 4. Podle § 4 odst. 1 je tedy výrobek pro účely tohoto zákona vadný, jestliže z hlediska

bezpečnosti jeho užití nezaručuje vlastnosti, které lze od něj oprávněně očekávat, zejména s ohledem na:

- a) informace o výrobku, které byly výrobcem poskytnuty, nebo
- b) předpokládaný účel, ke kterému má výrobek sloužit, nebo
- c) dobu, kdy byl výrobek uveden na trh.

Podle odst. 2 § 4 pak výrobek nelze považovat za vadný pouze z toho důvodu, že později byl uveden na trh dokonalejší výrobek. § 4 českého zákona bezpochyby vychází z článku 6 směrnice. Výrobek je podle ní vadný, pokud „nezaručuje bezpečnost, kterou má uživatel právo očekávat“. Z této formulace je patrný důraz, který je kladen na bezpečnost výrobků určených spotřebitelům. Primární je zde tedy bezpečnost výrobku. V zákoně o odpovědnosti za výrobek je použita formulace „z hlediska bezpečnosti jeho užití nezaručuje vlastnosti, které lze od něj oprávněně očekávat“. Primární v pojetí českého zákona je tedy zaručení vlastností výrobku, které se od něj oprávněně očekávají, a to z hlediska bezpečnosti jeho užití. Odpovědnost za výrobek však nemá chránit spotřebitele v tom smyslu, aby mu výrobky poskytovaly jím očekávané „vlastnosti“, ale aby mu poskytovaly co nejvyšší míru bezpečnosti.

§ 4 odst. 1 písm. a)–c) pak podávají demonstrativní výčet okolností, z nichž vychází oprávněné očekávání uživatele směrem k bezpečnosti (v pojetí směrnice) a vlastnostem z hlediska bezpečnosti užití výrobku (v pojetí českého zákona).

Pod písm. a) jsou v § 4 odst. 2 uvedeny informace o výrobku, které byly výrobcem poskytnuty. Směrnice na tomto místě hovoří o prezentaci výrobku. Pojem užitý ve směrnici je bezpochyby pojmem širším, neboť prezentaci výrobku provádí nejen výrobce, ale i jednotliví distributoři, u nichž kvalita poskytovaných informací záleží na jejich osobním postoji k prezentaci výrobku a na jejich solidnosti.

Na rozdíl od prezentace výrobku, při které je zpravidla výrobek nabízen, chválen, předváděn, ale není při ní zdůrazňován návod k výrobku jako takový a rizika spojená s užíváním výrobku, bývají informace poskytnuté výrobcem o výrobku serióznější a jsou většinou koncentrovány v návodu k výrobku, a to včetně všech upozornění, varování a zdůraznění případných rizik.

I zde je však třeba mít na paměti, že ne každý návod k výrobku je kvalitní z hlediska úplnosti a pravdivosti poskytovaných informací. Navíc výrobce dnes zpravidla nevystupuje jako přímý prodejce svých výrobků uživatelům (spotřebitelům). Domnívám se, že spotřebitel zpravidla na základě prezentace výrobku oprávněně očekává vyšší bezpečnost (v terminologii směrnice) či lepší vlastnosti (v terminologii českého zákona) než na základě informací o výrobku poskytnutých

výrobce. Vzhledem k tomu, že rozhodující skutečností, která rozhodne o tom, zda výrobek je vadný či nikoliv, je oprávněně očekávaná bezpečnost (v terminologii směrnice) či oprávněně očekávané vlastnosti z hlediska bezpečnosti jeho užití (v terminologii českého zákona), domnívám se, že v tomto bodě není zákon o odpovědnosti za výrobek se směrnicí o odpovědnosti za výrobek kompatibilní a zabezpečuje spotřebiteli nižší stupeň ochrany.

Dojde-li k situaci, že při prezentaci výrobku je výrobek užit způsobem, který je v rozporu s jeho návodem, a uživatel užije výrobek v souladu s jeho prezentací, přičemž dojde ke vzniku škody, domnívám se, že ač uživatel jednal v dobré víře, nárok na náhradu vzniklé škody nebude moci uplatnit v režimu odpovědnosti za výrobek podle českého zákona. Dojde-li ke stejné situaci na území členských států Evropských společenství, např. v SRN nebo v Rakousku, kde je v zákonech o odpovědnosti za výrobek shodně užíván pojem „die Darbietung des Produkts“, který můžeme překládat jako předvedení, uvedení, prezentace výrobku, nárok na náhradu škody bude uplatněn v režimu odpovědnosti za výrobek.

Pod písm. b) je v § 4 odst. 1 zákona o odpovědnosti za výrobek uveden *ředpokládáný účel*, ke kterému má výrobek sloužit. Směrnice na tomto místě hovoří o využití k účelu, o kterém lze rozumně předpokládat, že mu má výrobek sloužit. Výrobek je zpravidla vyroben k určitému účelu, kterému má sloužit. Existuje zde určitá potřeba, na kterou reaguje výrobce tím, že vyvine a vyrobí určitý výrobek, který tuto potřebu uspokojí. Předpokládaným účelem tohoto výrobku je pak uspokojení dané potřeby.

Naproti tomu účel, o kterém lze rozumně předpokládat, že mu má výrobek sloužit, bude stanoven jiným způsobem. „Rozumná“ osoba stanoví předpoklad, k jakému účelu má výrobek sloužit. Tvar výrobku, použité materiály, konstrukce, balení výrobku mohou někdy přímo vybízet k jinému než předpokládanému účelu užití a přesto se může jednat o rozumně předpokládáný účel, kterému má výrobek sloužit. V zákoně o odpovědnosti za výrobek je tedy také v této souvislosti užit termín, který dovoluje užší výklad než směrnice o odpovědnosti za výrobek. Domnívám se, že ani v této části tedy český zákon není kompatibilní se směrnicí o odpovědnosti za výrobek.

Pod písm. c) je v § 4 odst. 1 uvedena *do*ba, kdy byl výrobek uveden na trh, a to s odkazem na § 2 písm. b) zákona č. 22/1997 Sb. o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů. Směrnice zde však hovoří o době, kdy byl výrobek uveden do oběhu.

2.4.4 Uvedení výrobku na trh a uvedení výrobku do oběhu

Zákon č. 22/1997 Sb. ve svém § 2 písm. b) podává výklad pojmu „*uvedení výrobku na trh*“, kterým se tedy rozumí okamžik, kdy výrobek poprvé přechází úplatně nebo bezúplatně z fáze výroby nebo dovozu do fáze distribuce jako zboží určené k prodeji nebo k uvedení do provozu. V rámci Evropských společenství jsou definice základních pojmů, jako je uvedení výrobku na trh, uvedení výrobku do provozu, obsaženy ve směrnících tzv. nového přístupu k technické harmonizaci a technickým normám.

Uvedením na trh se zde rozumí „první krok, kterým se pro trh Společenství zpřístupní výrobek, na který se vztahuje směrnice, ať již za úhradu nebo zdarma, se záměrem ho distribuovat a nebo používat v rámci Společenství“. Ve výkladu tohoto ustanovení provedeném v rámci Evropských společenství bylo konstatováno, že se jedná o okamžik, kdy výrobek přechází ze stádia výroby do stádia distribuce či užívání, to vše na trhu Společenství. Totéž pak platí pro dovezené výrobky. Je-li pak zboží určené k prodeji, lze o něm říci, že u něj existuje zájem ho distribuovat. Existuje-li pak zájem výrobek používat, můžeme říci, že se jedná o zboží určené k uvedení do provozu.

Na základě výše uvedených argumentů pak můžeme konstatovat, že definice pojmu „*uvedení výrobku na trh*“ v zákoně č. 22/1997 Sb. je kompatibilní s vymezením tohoto pojmu v rámci směrnic tzv. nového přístupu (viz výše).

Zákon č. 22/1997 Sb. v rámci definice pojmu „*uvedení výrobku na trh*“ používá termín „*uvedení do provozu*“, který však již dále nespécifikuje. Tento termín je však v zájmu přesné a jednotné interpretace směrnic (zejména nového přístupu) definován v rámci Evropských společenství. Uvedením do provozu se zde rozumí „první použití výrobku, na který se vztahuje směrnice, konečným uživatelem ve Společenství“. V rámci výkladu tohoto pojmu je konstatováno, že uvedením do provozu se rozumí první použití výrobku. Dle mého názoru by tento výklad měl být doplněn: konečným uživatelem, aby nemohlo dojít ke spekulacím, zda uvedení do provozu je také zkušební provoz výrobku v rámci výstupní kontroly výrobního podniku či vyzkoušení výrobku obchodníkem při převzetí dodávky zboží.

Výklad pojmu „*uvedení do provozu*“ v rámci Evropských společenství je pak doplněn ještě v tom smyslu, že výrobky, které mohou být použity ihned po uvedení na trh, které nepotřebují instalaci nebo smontování a u kterých skladování, doprava

apod. nemají vliv na jejich bezpečnost, se považují za uvedené do provozu, jakmile byly uvedeny na trh v případě, že nelze stanovit, kdy byly poprvé použity.¹⁹

V terminologii českého právního řádu se pojem „uvedení do provozu“ vyskytuje pouze v nařízení vlády č. 180/1998 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na prostředky zdravotnické techniky (vychází ze směrnice Rady 93/42/EEC týkající se zdravotnických prostředků, která patří mezi směrnice tzv. nového přístupu). Uvedením do provozu se zde rozumí okamžik, ve kterém je zdravotnický prostředek poprvé připraven k určenému účelu použití (směrnice Rady 93/42/EEC pak používá formulaci poprvé připraven k použití pro stanovený účel). Je třeba mít na paměti, že toto vymezení pojmu „uvedení do provozu“ má pouze velmi úzký dosah, a to v rámci daného vládního nařízení pro velmi specifickou skupinu výrobků, jakou bezpochyby zdravotnické prostředky jsou. Vymezení tohoto pojmu, které by mělo obecný dosah, v českém právním řádu chybí.

Směrnice o odpovědnosti za výrobek však, jak již bylo uvedeno výše, používá termín *uvedení výrobku „do oběhu“*. Sama směrnice však tento termín nijak blíže nespécifikuje a nenajdeme jej ani mezi definicemi uvedenými v rámci tzv. nového přístupu (viz výše). Český právní řád také neobsahuje definici termínu *uvedení výrobku „do oběhu“* (a v zákoně o odpovědnosti za výrobek tento termín ani neužívá).

Termín *uvedení výrobku „do oběhu“* je v rámci českého právního řádu použit např. v zákoně č. 110/1997 Sb. o potravinách a tabákových výrobcích v § 10 odst. 1 písm. a); v zákoně č. 99/1995 Sb. o skladování výbušnin v § 4 odst. 3; v zákoně č. 634/1992 Sb. o ochraně spotřebitele v § 2 odst. 1 písm. i); v zákoně č. 244/1992 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí v § 17 a § 18; v zákoně č. 140/1961 v aktuálním znění (trestní zákon) v § 150. Nahlédneme-li do komentáře trestního zákona, zjistíme, že uvádění do oběhu je: „zejména prodej nebo směna a podobně“. Dále pak „např. jako prémie při zakoupení většího množství zboží jiného druhu“.²⁰ Tato interpretace však úzce souvisí s vymezením konkrétní skutkové podstaty pro účely trestního zákona a není navíc autoritativní.

SRN a Rakousko, členské státy Evropských společenství, shodně užívají ve svých zákonech o odpovědnosti za výrobek termín „das Produkt in den Verkehr bringen“. Ačkoliv se tento termín dá překládat jako *uvedení výrobku do oběhu* i jako *uvedení výrobku do provozu*, rozhodně se nedá přeložit jako *uvedení výrobku na trh*. Z kontextu použití tohoto termínu jak v zákoně o odpovědnosti za

¹⁹ K vnitřnímu trhu Evropské unie, Svazek č. 4, Praha, červenec 1997, Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, oddíl 1, list A, str. 3.

²⁰ Šámal P., Rizman S., *Trestní zákon Komentář*, 1. vydání, Praha, C.H.Beck, SEVT, 1994, str. 578.

výrobek SRN, tak i Rakouska, vyplývá jeho jediná správná interpretace, a to *uvedení výrobku do oběhu*. Rakouský zákon o odpovědnosti za výrobek pak ve svém § 6 obsahuje výklad tohoto pojmu. Podle tohoto ustanovení je výrobek uveden do oběhu, jakmile ho podnikatel, a je jedno na základě jakého titulu, předá jiné osobě k dispozici nebo k užívání. Stačí zaslání odběrateli. Z tohoto vymezení je jasně patrný diametrální rozdíl mezi pojmy „uvedení výrobku do oběhu“ a „uvedení výrobku na trh“.

Výrobek tak na základě shrnutí výše uvedených definic může být uveden do oběhu, aniž by byl uveden na trh či do provozu. Zároveň může být výrobek uveden do oběhu i do provozu, aniž by byl uveden na trh. Okamžik uvedení výrobku do oběhu bude vždy předcházet nebo probíhat současně s uvedením výrobku na trh. Uvedení výrobku do provozu pak může nastat před, při i po uvedení výrobku do oběhu nebo na trh.

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že český zákon o odpovědnosti za výrobek není kompatibilní se směrnicí o odpovědnosti za výrobek všude tam, kde směrnicí užíváný pojem „uvedení výrobku do oběhu“ nahrazuje termínem „uvedení výrobku na trh“.

Odst. 2 § 4 zákona o odpovědnosti za výrobek shodně se směrnicí o odpovědnosti za výrobek (opět s výhradou k užití pojmu „uvedení výrobku na trh“, viz výše) konstatuje, že výrobek nelze považovat za vadný pouze z toho důvodu, že později byl uveden na trh *dokonalejší výrobek*. Vzhledem k rychlosti technického a technologického vývoje však ani nemohl být k této otázce zvolen jiný přístup.

2.5 LIBERAČNÍ DŮVODY

§ 5 zákona o odpovědnosti za výrobek obsahuje *taxativní výčet liberačních důvodů*, který je pro evropskou koncepci odpovědnosti za výrobek charakteristický a který je obsažen v článku 7 směrnice o odpovědnosti za výrobek. Výrobce se tedy zproští odpovědnosti za výrobek, prokáže-li:

Podle § 5 odst. 1 písm. a), že výrobek *neuvědl na trh*. Podle článku 7 písm. a) směrnice je nutné, aby výrobce prokázal, že výrobek *neuvědl do oběhu*. Na základě výše uvedeného rozporu mezi těmito pojmy nemůžeme tedy ani tuto část zákona považovat za kompatibilní se směrnicí. Toto ustanovení zákona reaguje na skutečnost, že uvedení výrobku na trh je dobrovolný volný akt ze strany výrobce. Proto výrobce neponese odpovědnost za výrobek v případě výrobku, který mu byl zcizen.

Podle § 5 odst. 1 písm. b), že vada výrobku, která způsobila škodu, neexistovala v době, kdy výrobce uvedl výrobek na trh, nebo nastala později. Podle článku 7 písm. b) směrnice, stačí, aby výrobce prokázal, že vzhledem k okolnostem je pravděpodobné, že vada, která způsobila škodu, neexistovala v době, kdy jím byl výrobek uveden do oběhu, nebo že tato vada nastala později. Směrnice tedy klade nižší nároky než zákon v tom smyslu, že stačí prokázat „pravděpodobnost vzhledem k okolnostem“. V této části představuje zákon o odpovědnosti za výrobek přísnější úpravu než směrnice, což je z hlediska kompatibility se směrnicí přípustné.

Neexistence vady, která způsobila škodu, je pak, dle českého zákona, opět prokazována k okamžiku uvedení výrobku na trh. V této části tedy opět český zákon není se směrnicí kompatibilní, neboť tato považuje i na tomto místě za rozhodující okamžik uvedení výrobku do oběhu. V rámci tohoto ustanovení tedy výrobce nenese odpovědnost za výrobek v případě výrobku, jehož vada vznikla po uvedení výrobku na trh (dle směrnice po uvedení výrobku do oběhu) bez jeho přičinění např. neodbornou přepravou či nedodržením stanovených skladovacích podmínek.

Podle § 5 odst. 1 písm. c), že výrobek nevyrobil pro prodej nebo jinou formu použití pro podnikatelské účely ani že výrobek nebyl vyroben nebo jím šířen v rámci jeho podnikatelské činnosti. Podle článku 7 písm. c) směrnice je nutné, aby výrobce prokázal, že výrobek nevyrobil na prodej nebo pro jinou formu distribuce s komerčními cíli, ani jej nevyrobil a nešířil v rámci své obchodní činnosti. Domnívám se, že termín „distribuce s komerčními cíli“ použitý ve směrnici je významově užší než termín „použití pro podnikatelské účely“. Tato skutečnost v kontextu celého ustanovení § 5 odst. 1 písm. c) vede k vyšší úrovni ochrany spotřebitele v rámci úpravy odpovědnosti za výrobek v České republice, což je z hlediska kompatibility se směrnicí o odpovědnosti za výrobek přípustné. Zbývající část tohoto ustanovení je pak v souladu se směrnicí a je s ní tedy také kompatibilní.

Celkově lze tomuto ustanovení českého zákona vytknout pouze jazykovou stránku. Domnívám se, že lepší formulace tohoto ustanovení by byla: výrobek nevyrobil pro prodej nebo jinou formu použití pro podnikatelské účely ani výrobek nevyrobil a nešířil v rámci své podnikatelské činnosti. Tento liberační důvod reaguje na situace, kdy výrobce sice výrobek vyrobí, ale tento není určen k šíření – uvedení na trh (ani případně k uvedení do oběhu, viz výše). Toto ustanovení bude aplikováno především v souvislosti s prototypy výrobků, případně exponáty určenými na výstav, se zkušebními vzorky, s modely výrobků nebo jejich zmenšenými kopiemi apod.

Podle § 5 odst. 1 písm. d), že vada výrobku je důsledkem plnění právních před-

pisů. Článek 7 písm. d) směrnice hovoří o splnění závazných předpisů vydaných orgány veřejné správy. Česká republika tedy v tomto ustanovení užíla nedokonavý vid určujícího slovesa plnit, směrnice vid dokonavý. Domnívám se, že užití dokonavého vidu je přesnější. V tom případě by pouze na základě příčinné souvislosti mezi řádným splněním právních předpisů a vznikem vady výrobku bylo možné uplatnit tento liberační důvod. A to byl také nepochybně cíl článku 7 písm. d) směrnice. Užití nedokonavého vidu celou situaci komplikuje.

Můžeme si představit situaci, kdy výrobce plní požadavky konkrétního právního předpisu, avšak svoji chybnou interpretací je nesplní řádně. V důsledku tohoto neřádného plnění požadavků právního předpisu vznikne vada výrobku. Tento výrobce tedy v určitém smyslu plnil požadavky právního předpisu, ale nesplnil je. Z formulace § 5 odst. 1 písm. d) výslovně nevyplývá, že se v tomto případě nejedná o liberační důvod.

Zákonodárce měl zřejmě na mysli řádné plnění požadavků právního předpisu, což jednoznačně vyplývá z důvodové zprávy k zákonu o odpovědnosti za výrobek, a praxe pravděpodobně toto stanovisko potvrdí. Domnívám se však, že užití dokonavého vidu slovesa plnit by předešlo spekulacím a případným sporům, a to zejména v situaci, kdy neexistuje řádná autorizovaná instituce, která by podávala výklad jednotlivých ustanovení právních předpisů.

V terminologii českého zákona je v § 5 odst. 1 písm. d) užit termín právní předpis, zatímco směrnice ve svém článku 7 písm. d) hovoří o závazných předpisech vydaných orgány veřejné správy. Podrobný rozbor obsahu těchto termínů se všemi důsledky pro výrobu i spotřebitele však přesahuje možnosti tohoto článku a bude předmětem samostatného pojednání. Už nyní zde však můžeme konstatovat, že ani vymezení tohoto liberačního důvodu v zákoně o odpovědnosti za výrobek není kompatibilní se směrnicí o odpovědnosti za výrobek. Jeho smyslem je však reagovat na situace, kdy výrobce plní požadavky právních předpisů (které jsou mnohdy bránou pro uvedení výrobku na trh) a v důsledku plnění těchto požadavků vyrobí vadný výrobek. Pokud by však dané právní předpisy neplnil, nemohl by výrobek uvádět na trh a jeho výroba by tedy neměla smysl.

Pokud je výrobce v dobré víře a o negativních dopadech plnění požadavků právních předpisů neví, je tento liberační důvod jedině správný a na místě. Jestliže však výrobce ví o tom, že jsou s plněním požadavků právních předpisů pro daný výrobek spojena určitá rizika, která ovlivňují bezpečnost výrobku, může to znamenat, že na trh neuvádí bezpečné výrobky, což mu ukládá právní předpis. V tomto případě by tedy výrobce neměl dané výrobky uvádět na trh a pokud tak učiní a některý z takovýchto výrobků bude vadný, neměl by mít možnost ani v pří-

padě řádného splnění požadavků právních předpisů na úspěšné uplatnění tohoto liberačního důvodu.

Podle § 5 odst. 1 písm. e), že *stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek na trh, neumožnil zjistit jeho vadu*. Směrnice o odpovědnosti za výrobek obsahuje shodné vymezení tohoto liberačního důvodu s výjimkou užití termínu „*uvedl výrobek do oběhu*“ ve svém článku 7 písm. e). Rozpor mezi těmito pojmy byl rozebrán výše a také v případě tohoto ustanovení způsobuje nekompatibilitu českého zákona se směrnicí. Stav vědeckých a technických poznatků se zde rozumí v obecném smyslu a ne v případě jednotlivých výrobců.

Otázkou zůstává, zda je tento obecný smysl pojat vnitrostátně, regionálně (např. s orientací na území členských států Evropských společenství) nebo celosvětově. Domnívám se, že je-li určitý vědecký nebo technický poznatek publikován v renomovaném vědeckém nebo technickém periodiku, které je místně, regionálně či světově známé a dostupné, pak je možné říci, že od okamžiku této publikace zakotvuje nejnovější stav vědeckých a technických znalostí. Další otázkou je pak kvalita jednotlivých periodik i jednotlivých článků a ne všechny vědecké a technické poznatky musí být správné. I nesprávná řešení jsou však cestou k poznání a tvoří stav vědeckých a technických poznatků v určité době. Tento liberační důvod je v zájmu výrobců zejména těch průmyslových odvětví, ve kterých dochází v důsledku rychlosti vědeckotechnického rozvoje k častým změnám. Z pozice spotřebitele však může být tento liberační důvod v krajních případech brán jako omezení jeho ochrany v rámci odpovědnosti za výrobek.

Výrobce součásti výrobku se pak podle § 5 odst. 2 zákona o odpovědnosti za výrobek odpovědnosti zproští, jestliže prokáže, že vada byla *způsobena konstrukcí výrobku*, do něhož byla součástí výrobku zapracována, nebo byla způsobena návodem k výrobku. Směrnice ve svém článku 7 písm. f) obsahuje pro případ výrobce součástky formulaci, že vada je *připsatelná konstrukci výrobku*, ve kterém je součástka osazena, nebo návodu výrobce výrobku. Můžeme konstatovat, že toto ustanovení zákona o odpovědnosti za výrobek je se směrnicí o odpovědnosti za výrobek kompatibilní. Jedná se o liberační důvod ve prospěch výrobce součásti výrobku směrem k výrobcí finálního výrobku. Chrání výrobce součásti výrobku v případě, kdy tento vyrábí bezpečné a kvalitní výrobky, které se však zapracováním do konečného výrobku, konstrukcí konečného výrobku či nesprávným návodem k výrobku stanou vadnými.

2.6 SPOLUPŮSOBNÍ TŘETÍ OSOBY. ZÁKAZ VYLOUČENÍ NEBO OMEZENÍ ODPOVĚDNOSTI ZA VÝROBEK PŘEDEM.

§ 7 odst. 1 zákona o odpovědnosti za výrobek řeší situace, kdy při vzniku škody *spolupůsobí třetí osoby*. Pokud tedy škoda vznikne v důsledku vady výrobku a současně jednáním nebo opomenutím třetí osoby, odpovídá výrobce za škodu v plném rozsahu. § 7 odst. 2 pak doplňuje odst. 1 v tom smyslu, že výrobce může vůči této třetí osobě uplatňovat postih jako důsledek jejího jednání nebo opomenutí, které vedlo ke vzniku škody. Směrnice obsahuje korespondující ustanovení ve svém článku 8, odst. 1. V této části je český zákon se směrnicí zcela kompatibilní. Směrnice sice neobsahuje výslovné zakotvení práva výrobce na postih vůči třetí osobě, ale ve větě první článku 8 odst. 1 vnitrostátní úpravu v tomto smyslu výslovně připouští.

§ 8 zákona o odpovědnosti za výrobek zdůrazňuje kogentní charakter úpravy odpovědnosti za výrobek formulací *zákazu vyloučení nebo omezení povinnosti náhrady předem* (nadpis § 8). Povinnost výrobce nahradit škodu způsobenou vadou jeho výrobku podle tohoto zákona nelze předem vyloučit ani omezit jednostranným prohlášením nebo dohodou. Ujednání, která by takové vyloučení nebo omezení umožňovala, jsou neplatná od samého počátku.

Směrnice o odpovědnosti za výrobek obsahuje úpravu této problematiky hned na dvou místech. V preambuli je uvedeno, že s cílem dosažení účinné ochrany spotřebitele by neměla být připuštěna žádná smluvní derogace odpovědnosti výrobce ve vztahu k poškozené osobě. Článek 12 směrnice pak konkretizuje toto ustanovení preambule takto: Odpovědnost výrobce vyplývající z této směrnice nesmí být vůči poškozené osobě omezena nebo vyloučena opatřeními omezujícími nebo vylučujícími odpovědnost výrobce.

Česká republika v § 8 zákona o odpovědnosti za výrobek přijala opatření kompatibilní se směrnicí o odpovědnosti za výrobek v plném rozsahu. Odpovídající ustanovení obsahují jak německý (v § 14) tak rakouský (v § 9) zákon o odpovědnosti za výrobek. Tato ustanovení předcházejí vkládání odpovědnost výrobce za výrobek omezujících nebo vylučujících klausulí do smluv. Ujednání, která by přesto omezovala nebo vylučovala odpovědnost za výrobek, jsou pak stižena neplatností od samého počátku.

Toto ustanovení by měli vzít na vědomí zejména potencionálně oprávněné osoby podle tohoto zákona. Spotřebitel se tedy nemusí zdržet podepsat smlouvu, která předem vylučuje nebo omezuje odpovědnost za výrobek, protože tato její ustanovení budou od okamžiku jejího vzniku neplatná. Poškozená osoba by pak neměla váhat s uplatněním nároku z odpovědnosti za výrobek z toho důvodu, že existují ujednání, která tuto odpovědnost vylučují. Zejména u tohoto ustanovení

zákona o odpovědnosti za výrobek platí, že neznalost zákona neomlouvá. Poškozená osoba by se s tímto ustanovením měla ve svém vlastním zájmu seznámit nejpozději před uplynutím promlčecích lhůt.

2.7 PROMLČENÍ

§ 9 zákona o odpovědnosti za výrobek stanovuje subjektivní a objektivní promlčecí lhůtu pro uplatnění nároků na náhradu škody v rámci odpovědnosti za výrobek. § 9 odst. 1 stanovuje *subjektivní promlčecí lhůtu* jako tříletou (tedy delší, než je obecná subjektivní promlčecí lhůta pro náhradu škody podle § 106 občanského zákoníku). Právo na náhradu škody se podle zákona o odpovědnosti za výrobek promlčí za tři roky ode dne, kdy se poškozený dozvěděl nebo se lze domnívat, že se mohl dozvědět, o škodě, vadě výrobku a totožnosti výrobce. Směrnice stanovuje subjektivní promlčecí lhůtu v rámci úpravy odpovědnosti za výrobek ve svém článku 10 také jako tříletou.

Pro počátek jejího běhu je pak rozhodující den, kdy se strana žalující dozvěděla nebo mohla důvodně dozvědět o škodě, vadě a totožnosti výrobce. Jak pro účely zákona o odpovědnosti za výrobek, tak také směrnice o odpovědnosti za výrobek, je jako počátek běhu subjektivní promlčecí lhůty stanoven okamžik, kdy se poškozená osoba (strana žalující) dozvěděla všechny údaje, které jsou zapotřebí k zahájení řízení v rámci odpovědnosti za výrobek.

Rozdíl mezi směrnicí a zákonem je patrný v užití termínu „poškozený“ a „strana žalující“. Směrnice užívá termín „strana žalující“, čemuž také odpovídá termín „oprávněný k náhradě škody“ užitý v německém zákoně o odpovědnosti za výrobek. Vzhledem ke skutečnosti, že odpovědnost za výrobek je spojena také se škodou, která spočívá v usmrcení osoby, je zřejmé, že ve všech případech nebude moci nároky z této odpovědnosti uplatňovat sám poškozený. Toto ustanovení sice nezpochybňuje přechod nároků z odpovědnosti za výrobek, ale užití termínu poškozený v souvislosti s osobou, která byla usmrcena v důsledku vady výrobku, by mohlo vést k rozporům při stanovení počátku běhu promlčecí lhůty. Poškozeným pak může být také nezletilý či osoba s omezenou způsobilostí k právním úkonům. Domnívám se, že užití termínu „strana žalující“ či „oprávněný k náhradě“ místo termínu „poškozený“ by bylo vhodnější.

Směrnice dále užívá termín „mohla se důvodně dozvědět“ zatímco český zákon termín „lze se domnívat, že se mohl dozvědět“. Myslím si, že termín užitý směrnicí je přesnější než termín užitý českým zákonem. Z hlediska kompatibility se směrnicí o odpovědnosti za výrobek však můžeme konstatovat, že posledně uvedený

nesoulad mezi směrnicí a zákonem je ve prospěch spotřebitele, takže ji negativně neovlivní. I přes výše uvedené argumenty můžeme o celém ustanovení § 9 odst. 1 konstatovat, že je se směrnicí o odpovědnosti za výrobek kompatibilní.

Objektivní promlčecí lhůta je stanovena v § 9 odst. 2 zákona o odpovědnosti za výrobek jako desetiletá s modifikací v závislosti na záruce poskytované po delší dobu. Nejpozději se tedy právo na náhradu škody podle zákona o odpovědnosti za výrobek promlčí za deset let ode dne, kdy výrobce uvedl na trh výrobek, který způsobil škodu, avšak v případě, že výrobce stanovil nebo závazně doporučil záruční dobu delší, potom za tuto dobu. Směrnice vymezuje pro své účely objektivní promlčecí dobu v článku 11, a to jako desetiletou od okamžiku, kdy výrobce uvedl do oběhu výrobek, který způsobil škodu, pokud poškozená osoba v této době nezahájila řízení proti výrobci.

Zásadní rozpor mezi úpravou objektivní promlčecí doby v rámci směrnice a zákona spočívá v užití pojmů „*uvedení do oběhu*“ směrnicí a pojmu „*uvedení na trh*“ zákonem o odpovědnosti za výrobek (viz výše). V této části je tedy i § 9 odst. 2 nekompatibilní se směrnicí o odpovědnosti za výrobek. Evropská koncepce odpovědnosti za výrobek je charakteristická časovou omezeností tohoto typu odpovědnosti, konkrétně dobou deseti let od okamžiku uvedení výrobku do oběhu.

Česká republika v zákoně o odpovědnosti za výrobek zakotvila v zásadě také desetiletou objektivní promlčecí lhůtu, ale pouze pro ty případy, kdy výrobce nestanoví nebo závazně nedoporučí *záruční dobu delší*. Jedná se nepochybně o určitou zvláštnost. Výrobce se tedy rozhodne spotřebiteli poskytnout určitou smluvní výhodu, kterou záruka přesahující dobu deseti let nepochybně je. Nesmíme zapomínat, že obsahem záruky je zajištění určitých užitných vlastností výrobku po určitou dobu. Za tuto svoji vstřícnost vůči spotřebiteli je pak v České republice „odměněn“ tím, že nese rizika spojená s odpovědností za výrobek po celou dobu této záruky, tedy déle než ostatní účastníci hospodářské soutěže, kteří záruku delší deseti let neposkytují. I v případě poskytnutí záruky např. na celý život se však bude jednat o časově omezenou záruku a uplatnění odpovědnosti za výrobek bude v souladu s evropskou koncepcí odpovědnosti za výrobek. Otázkou zůstává, jak by tomu bylo v případě poskytnuté záruky „navždy“.

Z hlediska ochrany spotřebitele se jedná nepochybně o vyšší standard úpravy odpovědnosti za výrobek, než jaký je obsažen ve směrnicí o odpovědnosti za výrobek. Z hlediska kompatibility se směrnicí tento vyšší standard ochrany spotřebitele nepůsobí negativně a můžeme konstatovat, že časová omezenost objektivní promlčecí lhůty odpovědnosti za výrobek zůstala v § 9 odst. 2 v podstatě zachována, takže i v tomto smyslu je § 9 odst. 2 se směrnicí kompatibilní, konkrétně s její preambulí. Při vstupu České republiky do Evropských společenství však bude

nutné toto ustanovení uvést do souladu s článkem 12 směrnice o odpovědnosti za výrobek, neboť by mohlo negativně ovlivnit volný pohyb výrobků.

2.8 VZTAH K OBČANSKÉMU ZÁKONÍKU. VYLOUČENÍ APLIKACE ZÁKONA O ODPOVĚDNOSTI ZA VÝROBEK ÚČINNOST.

§ 10 zákona o odpovědnosti za výrobek upravuje vztah tohoto zákona k občanskému zákoníku. Pokud tedy tento zákon nestanoví jinak, použije se ustanovení občanského zákoníku. Zákon o odpovědnosti za výrobek je tedy vzhledem k občanskému zákoníku *lex specialis*.

§ 11 zákona o odpovědnosti za výrobek stanovuje případy *vyloučení použití tohoto zákona*. Tento zákon se tedy nevztahuje na případy náhrady škod způsobených *jadernými událostmi*, které jsou upraveny zvláštním zákonem (zákon č. 18/1997 Sb. o mírovém využívání atomové energie a ionizujícího záření – atomový zákon), a na uplatnění odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku uvedeného na trh před nabytím účinnosti zákona. Do jedné věty § 11 jsou tak koncentrovány dva různé tituly vyloučení použití zákona.

V první části je to vyloučení použití zákona z titulu existence speciální úpravy pro oblast náhrady škod způsobených jadernými událostmi. Směrnice o odpovědnosti za výrobek vylučuje ze své působnosti škody způsobené jadernými haváriemi, na které se vztahují mezinárodní dohody ratifikované členskými státy, ve svém článku 14. Vzhledem k tomu, že mezinárodní smlouvy, aby mohly zavazovat subjekty vnitrostátního práva, musí být transformovány do právního řádu České republiky, můžeme konstatovat, že tato část § 11 zákona o odpovědnosti za výrobek je se směrnicí o odpovědnosti za výrobek kompatibilní.

Ve druhé části § 11 českého zákona se jedná o vyloučení použití tohoto zákona z titulu základní zásady českého právního řádu, kterou je *zákaz retroaktivity*. Ve směrnici o odpovědnosti za výrobek je zákaz retroaktivity formulován v jejím článku 17. Nekompatibilitu tohoto článku směrnice s druhou částí § 11 českého zákona pak musíme konstatovat opět pouze z důvodu užití pojmu „uvedení do oběhu“ směrnicí a pojmu „uvedení na trh“ zákonem o odpovědnosti za výrobek. Do budoucna doporučuji znovu zvážit tuto koncentraci dvou různých titulů pro vyloučení použití tohoto zákona v jednom ustanovení.

§ 12 zákona o odpovědnosti za výrobek stanoví jako okamžik jeho *účinnosti* první den třetího kalendářního měsíce po dni jeho vyhlášení. Zákon o odpovědnosti za výrobek tedy nabyl účinnosti 1. 6. 1998 a významně zkvalitnil úpravu ochrany spotřebitele v České republice.

2.9 ZÁKON NEPŘEVZAL VŠECHNA USTANOVENÍ SMĚRNICE

Provedeme-li textové srovnání mezi směrnicí o odpovědnosti za výrobek a zákonem o odpovědnosti za výrobek zjistíme, že směrnice se zabývá i otázkami, které zákon výslovně neřeší. Podívejme se, nakolik tato skutečnost ovlivňuje kompatibilitu českého zákona se směrnicí.

Zákon o odpovědnosti za výrobek výslovně neupravuje situaci, kdy jsou za *stejnou škodu odpovědné dvě nebo více osob*. Zároveň však společnou odpovědnost dvou nebo více osob nevylučuje. Směrnice o odpovědnosti za výrobek tuto situaci řeší ve svém článku 5. Jsou-li tedy podle ustanovení směrnice za stejnou škodu odpovědní dvě nebo více osob, budou odpovědní společně, aniž by byla dotčena ustanovení vnitrostátního práva týkající se práva na příspěvek nebo na odškodnění. Odpovídající úpravu v českém právním řádu pak najdeme v rámci úpravy společné odpovědnosti v §§ 438–440 občanského zákoníku, což je zcela v souladu s § 10 zákona o odpovědnosti za výrobek. Ačkoliv tedy zákon o odpovědnosti za výrobek přímo neobsahuje ustanovení odpovídající článku 5 směrnice o odpovědnosti za výrobek, můžeme konstatovat, že v otázkách společné odpovědnosti je úprava odpovědnosti za výrobek v České republice zcela kompatibilní se směrnicí o odpovědnosti za výrobek.

Zákon o odpovědnosti za výrobek dále výslovně neupravuje situaci, kdy se na vzniku škody *spolupodílí poškozený*. Směrnice o odpovědnosti za výrobek obsahuje úpravu této problematiky ve svém článku 8 odst. 2. Odpovědnost výrobce podle tohoto ustanovení může být omezena nebo vyloučena, pokud je s ohledem na všechny okolnosti škoda způsobená jak vadným výrobkem, tak vinou poškozené osoby nebo osoby, za kterou je poškozená osoba odpovědná.

V českém právním řádu najdeme úpravu zavinění poškozeného v § 441 občanského zákoníku. Situace, kdy se na vzniku škody spolupodílí osoba, za kterou nese odpovědnost osoba jiná, je pak upravena v § 422 občanského zákoníku jako odpovědnost za škodu způsobenou těmi, kteří nemohou posoudit následky svého jednání. I pro situace upravené v článku 8 odst. 2 směrnice o odpovědnosti za výrobek se tedy vzhledem k neexistenci odlišné úpravy v zákoně o odpovědnosti za výrobek subsidiárně použije na základě § 10 tohoto zákona obecná právní úprava obsažená v občanském zákoníku.

Z hlediska kompatibility zákona se směrnicí pak zůstává zajímavou otázkou, zda osoba, za kterou je jiná osoba (v terminologii směrnice o odpovědnosti za výrobek poškozená osoba) odpovědná, je zcela totožná s osobou, která nemůže posoudit následky svého jednání (v terminologii českého občanského zákoníku ten, který nemůže posoudit následky svého jednání). Ačkoli však směrnice i zákon užívají

jinou terminologií, domnívám se, že jejich aplikací ve stejném konkrétním případě bychom pravděpodobně došli ke stejným závěrům. I v případě § 8 odst. 2 směrnice o odpovědnosti za výrobek můžeme tedy konstatovat kompatibilitu českého zákona o odpovědnosti za výrobek s touto směrnicí.

Dalším ustanovením směrnice o odpovědnosti za výrobek, které není výslovně zahrnuto do zákona o odpovědnosti za výrobek, je její článek 13. Podle tohoto článku se směrnice *nedotýká žádných práv, která může mít poškozená osoba podle ustanovení zákona o smluvní nebo mimosmluvní odpovědnosti nebo systému zvláštní odpovědnosti*, které existují v okamžiku notifikace směrnice. Cílem tohoto ustanovení ve směrnici bylo sjednotit minimální standard ochrany spotřebitele prostřednictvím odpovědnosti za výrobek při zachování ochrany spotřebitele, kterou mu poskytují stávající právní úpravy ochrany spotřebitele v právních řádech jednotlivých členských států.

Česká republika přijetím zákona o odpovědnosti za výrobek vyhověla zcela článku 13 směrnice o odpovědnosti za výrobek. Zákon sám neobsahuje žádná derogační ustanovení, která by odporovala požadavku článku 13 směrnice. Dále pak zákon nestanovuje svoji obligatorní aplikaci v situacích, které přímo upravuje. Vždy bude záležet na tom, zda spotřebitel (poškozená osoba, žalující strana) zvolí režim tohoto zákona nebo jiný právní režim v rámci českého právního řádu, aby dosáhl náhrady škody způsobené vadou výrobku. Ani výslovně nezahrnutí článku 13 směrnice o odpovědnosti za výrobek do českého zákona o odpovědnosti za výrobek tedy neovlivňuje negativně míru kompatibility českého zákona se směrnicí.

Články 18–22 směrnice o odpovědnosti za výrobek můžeme označit jako *organizační*. Jsou určeny členským státům Evropských společenství a jejich zahrnutí do vnitrostátních právních řádů jednotlivých členských států se nepředpokládá, stejně tak je tomu i v případě přidružených států.

3. DALŠÍ PRÁVNÍ PŘEDPISY BEZPROSTŘEDNĚ SOUVISEJÍCÍ SE ZÁKONEM O ODPOVĚDNOSTI ZA VÝROBEK

3.1 ZÁKON Č. 22/1997 SB. O TECHNICKÝCH POŽADAVCÍCH NA VÝROBKY A O ZMĚNĚ A DOPLNĚNÍ NĚKTERÝCH ZÁKONŮ (DÁLE JEN ZÁKON O TECHNICKÝCH POŽADAVCÍCH NA VÝROBKY)

Hovoříme-li o právní úpravě problematiky odpovědnosti za výrobek v České republice, nemůžeme nezmínit zákon o technických požadavcích na výrobky, který nabyl účinnosti 1. září 1997.²¹ Úzká souvislost mezi zákonem o odpovědnosti za výrobek a zákonem o technických požadavcích na výrobky je patrná zejména v oblasti vymezení pojmů. Zákon o technických požadavcích na výrobky vymezuje pojem *uvedení výrobku na trh*, který je součástí běžné terminologie zákona o odpovědnosti za výrobek (viz výše).

§ 8 odst. 2, 3 a 4 zákona o technických požadavcích na výrobky pak obsahuje vymezení pojmu „*bezpečný výrobek*“. Při vymezení tohoto pojmu je patrná úzká souvislost se směrnicí Rady 92/59/EEC o všeobecné bezpečnosti výrobků. Můžeme konstatovat, že vymezení bezpečného výrobku v zákoně o technických požadavcích na výrobky je kompatibilní s vymezením tohoto pojmu ve směrnici o všeobecné bezpečnosti výrobků v jejím článku 2 písm. b).

Podle zákona o technických požadavcích na výrobky je tedy bezpečným výrobkem takový výrobek, který za běžně nebo rozumně předvídatelných podmínek užití nepředstavuje po dobu stanovené nebo obvyklé použitelnosti žádnou nebezpečí nebo jeho užití představuje pouze minimální nebezpečí, které lze považovat za přijatelné při užívání výrobku vzhledem k odpovídající vysoké úrovni ochrany oprávněného zájmu. § 8 odst. 3 pak vymezuje okolnosti, které se sledují při posuzování bezpečnosti výrobků podle povahy těchto výrobků. § 8 odst. 4 pak dále stanovuje, že výrobek nemůže být považován za výrobek ohrožující oprávněný zájem pouze z toho důvodu, že existuje možnost dosažení vyšší technické úrovně nebo že jsou dostupné výrobky lépe uspokojující oprávněný zájem.

Zákon o odpovědnosti za výrobek definuje ve svém § 4 vadu výrobku. Vadný je podle tohoto ustanovení takový výrobek, který nezaručuje vlastnosti, které lze

²¹ Blíže viz: Drahorád J., Hodnocení, certifikace a prokazování shody, Praha, MONTANEX a.s., 1997, str. 65–70, Nesnídal J., Nový zákon o technických požadavcích na výrobky, EMP, 1997, č. 4, str. 35–37, Jareš J., K zákonu o technických požadavcích na výrobky, Právní rádce, 1997, č. 3, str. 13, Tesař M., Poznatky z uplatňování zákona č. 22/1997 Sb. o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, Zpravodaj Technické inspekce, 1998, č. 1, str. 20–22.

od něj z hlediska bezpečnosti oprávněně očekávat, a to zejména s ohledem na okolnosti uvedené v § 4 odst. 1 písm. a)–c). V § 4 odst. 2 je pak konstatováno, že výrobek nelze považovat za vadný pouze z toho důvodu, že později byl uveden na trh dokonalejší výrobek.

V souvislosti s definicemi bezpečného (v podstatě i nebezpečného) a vadného výrobku, jak jsou uvedeny v daných zákonech, se nabízí otázka, jestli je mezi jejich vymezením určitá souvislost. Výrobek je vadný, nezaručuje-li určité vlastnosti, které lze od něj z hlediska bezpečnosti oprávněně očekávat. Dá se tedy říci, že vadný výrobek je nebezpečný nebo že nebezpečný výrobek je vadný?

Ještě než si na tuto otázku odpovíme, je vhodné zdůraznit, že základním cílem zákona o technických požadavcích na výrobky je zabezpečit, aby na trh byly uváděny pouze bezpečné výrobky. § 8 odst. 1 ukládá výrobcům jednoznačnou povinnost uvádět na trh pouze bezpečné výrobky.

Budou-li tedy výrobci jednat v souladu s výše uvedenou povinností, na trh nemohou být uvedeny výrobky nebezpečné. Ačkoli však ve výše uvedeném případě budou na trhu pouze bezpečné výrobky, může dojít k tomu, že výrobek, který je podle zákona o technických požadavcích na výrobky považován za bezpečný, způsobí škodu, která bude důsledkem vady výrobku ve smyslu zákona o odpovědnosti za výrobek. Bezpečný výrobek podle zákona o technických požadavcích na výrobky se tak v okamžiku vzniku škody v rámci odpovědnosti za výrobek stane vadným, a tedy v určitém smyslu „nebezpečným“ podle zákona o odpovědnosti za výrobek.

Poruší-li výrobce povinnost uvádět na trh pouze bezpečné výrobky, spotřebitel v případě koupě takového výrobku získává výrobek nebezpečný podle zákona o technických požadavcích na výrobky. Tento výrobek však může být po celou dobu své životnosti považován za „bezpečný“ podle zákona o odpovědnosti za výrobek, a to opět až do okamžiku, kdy způsobí škodu v důsledku vady výrobku v pojetí tohoto zákona.

Vadný výrobek je tedy v určitém smyslu „nebezpečný“ podle zákona o odpovědnosti za výrobek (nezaručuje-li z hlediska bezpečnosti jeho užití vlastnosti, které lze od něj oprávněně očekávat), podle zákona o technických požadavcích na výrobky se může jednat jak o bezpečný, tak také nebezpečný výrobek. Nebezpečný výrobek podle zákona o technických požadavcích na výrobky však nelze považovat za vadný podle zákona o odpovědnosti za výrobek, nedojde-li ke vzniku škody způsobené vadou výrobku.

Shrneme-li tyto závěry z pohledu výrobce, zjistíme, že se výrobce nemůže spoléhat na to, že splní-li požadavky kladené zákonem o technických požadavcích

na výrobky na jednotlivé výrobky, získá u těchto výrobků jistotu, že v jejich případě nemůže dojít ke vzniku škody ve smyslu úpravy odpovědnosti za výrobek.

3.2 ZÁKON Č. 97/1963 SB. O MEZINÁRODNÍM PRÁVU SOUKROMÉM A PROCESNÍM

Právní vztahy v rámci odpovědnosti za výrobek se mohou realizovat zcela uvnitř hranic jednoho určitého státu. Je-li tímto státem Česká republika, bude regulace těchto právních vztahů probíhat v režimu zákona o odpovědnosti za výrobek a ostatních souvisejících předpisů.

Některé z těchto právních vztahů však přesahují hranice daného konkrétního státu a obsahují tzv. mezinárodní prvek. Je-li pak tento mezinárodní prvek dostatečně významný, jedná se o vztahy s mezinárodním prvkem, které tvoří předmět úpravy samostatného odvětví právního řádu – mezinárodního práva soukromého.

Základním pramenem českého mezinárodního práva soukromého je zákon č. 97/1963 Sb. o mezinárodním právu soukromém a procesním (dále jen ZMPS). Velice významnou kategorií pramenů českého mezinárodního práva soukromého pak tvoří mezinárodní smlouvy, kterými je Česká republika vázána. Vztah ZMPS k mezinárodním smlouvám řeší § 2 ZMPS, ve kterém je mezinárodním smlouvám, kterými je Česká republika vázána, dána aplikační přednost: Ustanovení tohoto zákona se použije, jen pokud nestanoví něco jiného mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána.

ZMPS je rozčleněn do dvou částí, z nichž úkolem první je stanovit rozhodné právo pro daný právní vztah s mezinárodním prvkem a účelem druhé je úprava mezinárodního práva procesního. Vzhledem ke skutečnosti, že pro použití kolizních a procesních norem mezinárodního práva soukromého platí v České republice zásada „lex fori“, primární otázkou bude otázka určení tohoto lex fori. Půjde tedy o stanovení státu, jehož příslušné orgány budou o dané věci rozhodovat, státu, který bude mít pravomoc vydat rozhodnutí v dané věci.

Pro určení pravomoci českých soudů ve vztazích v rámci odpovědnosti za výrobek neexistuje speciální úprava, a to ani v žádné mezinárodní smlouvě, kterou je Česká republika vázána, ani v samotném ZMPS. V rámci Evropských společenství však existuje Úmluva o pravomoci soudů a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z 27. září 1968 (Bruselská úmluva). Tato úmluva je sice otevřena k podpisu pouze členskými státními Evropských společenství, není však vyloučena možnost uzavírat paralelní úmluvy s třetími státy. Česká republika dosud není členským státem Bruselské úmluvy, do budoucna se však její přistoupení

k Bruselské úmluvě předpokládá. Stane se tak buď formou výše uvedené paralelní smlouvy nebo přístupem poté, co Česká republika získá status člena Evropských společenství. Již dnes se tedy pro členské státy Evropských společenství, do budoucna i pro Českou republiku, v rámci jejího předmětu úpravy přednostně uplatní ustanovení Bruselské úmluvy, mimo tento předmět úpravy pak vnitrostátní právo jednotlivých členských států.²²

Vzhledem k tomu, že v případě odpovědnosti za výrobek se jedná o odpovědnost výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku a že je tato odpovědnost v České republice *kvalifikována jako majetkový nárok*, pro určení pravomoci v těchto věcech použijeme ustanovení o pravomoci ve věcech majetkových. Podle § 37 ZMPS tak bude pravomoc českých soudů dána tehdy, je-li dána podle českých předpisů jejich příslušnost, nebo tehdy, bude-li pravomoc českých soudů založena prorogační smlouvou (*prorogatio fori*). Místní příslušnost, kterou má zákonodárce v § 37 ZMPS na mysli, je pak dána v souladu s § 84 OSŘ (občanského soudního řádu) pro obecný soud účastníka, proti němuž návrh směřuje. Žalovaným v rámci odpovědnosti za výrobek bude zpravidla výrobce, žalujícími obecně spotřebitel.

Je-li tedy dána pravomoc a příslušnost konkrétního soudu České republiky, přistoupí tento soud k *určení rozhodného práva*, neexistují-li tzv. přímé normy. Přímé normy bývají nejčastěji mezinárodního původu. Jedná se o hmotněprávní normy, které přímo, bez odkazu na konkrétní právní řád, upravují práva a povinnosti subjektů právních vztahů. V oblasti odpovědnosti za výrobek neexistují v právním řádu České republiky žádné přímé normy. Přímou úpravu odpovědnosti za výrobek obsahuje pouze Evropská úmluva o odpovědnosti za výrobek z hlediska zranění osoby nebo smrti, která byla přijata v rámci činnosti Rady Evropy ve Štrasburku 27. 1. 1977. Tato úmluva však do dnešního dne nebyla ratifikována žádným z členských států Rady Evropy a nevstoupila tedy v platnost. Vzhledem k harmonizačním procesům probíhajícím v rámci Evropských společenství v oblasti odpovědnosti za výrobek se její vstup v platnost ze strany členských států a ani přidružených států Evropských společenství nepředpokládá. Tím samozřejmě klesá zájem o ratifikaci této úmluvy jak ze strany ostatních členských států Rady Evropy, tak případně dalších států světa.

Velmi omezeně může dopadat na problematiku odpovědnosti za výrobek také Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (dále jen Vídeňská konvence) spolu s Úmluvou o promlčení při mezinárodní koupi zboží. Článek 5 Vídeňské konvence obsahuje negativní vymezení předmětu své úpravy směrem k odpovědnosti prodávajícího za smrt nebo ublížení na zdraví způsobené zbožím kterékoliv oso-

²² Blíže viz: Kullmann H. J., Fiister B., *Produzentenhaftung*, Berlin, Erich Schmidt Verlag, 1980, část 4100, str. 1–18.

bě. Výslovně však nedošlo k vyloučení škod věcných. Nároky na náhradu věcných škod, které budou vyplývat ze smluvního vztahu mezi výrobcem a poškozeným v rámci odpovědnosti za výrobek, tak zůstanou v režimu Vídeňské konvence. Vídeňská konvence obsahuje rozsáhlou úpravu odpovědnosti za škodu, je však nutné včasné uplatnění nároku. Uplatní-li se režim Vídeňské konvence při náhradě věcných škod, budou hrazeny veškeré věcné škody bez omezení, a to včetně škod na výrobku samém.

Vzhledem k neexistenci (s výhradou směrem k Vídeňské konvenci) přímých norem musíme v České republice pro právní vztahy z odpovědnosti za výrobek přistoupit k určení rozhodného práva. Z § 2 ZMPS vyplývá přednostní aplikace mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána. Česká republika v současné době není vázána žádnou mezinárodní smlouvou, která by obsahovala speciální kolizní úpravu odpovědnosti za výrobek.

Mezinárodní unifikaci kolizních norem v rámci odpovědnosti za výrobek představuje Úmluva o právu rozhodném pro odpovědnost za vady výrobků vypracovaná Haagskou konferencí mezinárodního práva soukromého. V současné době má však tato unifikační úmluva pouze 8 smluvních států a Česká republika k nim nepatří. V rámci Evropských společenství pak existuje regionální unifikace kolizních norem: Úmluva o právu rozhodném pro závazkové poměry ze smluv, tzv. Římská úmluva, která je určena členským státům Evropských společenství. Česká republika do budoucna buď přijme odpovídající vnitrostátní právní úpravu ještě před získáním statusu člena Evropských společenství nebo k této úmluvě přistoupí až z pozice členského státu Evropských společenství.

V současné době tedy budeme při stanovení rozhodného práva v oblasti odpovědnosti za výrobek v České republice postupovat podle obecné úpravy ZMPS. *Kvalifikací* dojdeme k závěru,²³ že odpovědnost za výrobek, čili odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku, můžeme podřadit pod rozsah kolizní normy uvedené v § 15 ZMPS: *Nároky na náhradu škody*, nejde-li o porušení povinnosti vyplývající ze smluv nebo jiných právních úkonů. V navázání § 15 ZMPS jsou obsaženy dva hraniční určovatelé, a to místo vzniku škody a místo, kde došlo ke skutečnosti, která zakládá nárok na náhradu škody. Výběr mezi těmito dvěma hraničními určovateli pak přísluší soudu, který by měl zvolit ten hraniční určovatel, který má k danému právnímu poměru vzhledem k okolnostem významnější vztah. Domnívám se, že ve výběru by měla být dána přednost tomu hraničnímu určo-

²³ Ke stejnému závěru lze dojít také v rámci právního řádu SRN, Welsch R., *Produkthaftungsgesetz*, Wien, Wirtschaftsverlag Dr. Anton Orac, 1988, str. 30–31, Taschner H. C., *Produkthaftungsgesetz und EG – Produkthaftungsrichtlinie*, München, C. H. Beck'sches Verlagsbuchhandlung, 1990, str. 81–82.

vateli, jehož aplikace vede k určení rozhodného práva, které je zároveň osobním statutem poškozeného nebo osoby, která uplatňuje nárok na náhradu škody.

Rozhodným právem se pak bude řídit posouzení předpokladů vzniku odpovědnosti za výrobek, deliktní způsobilost, liberační důvody, omezení a rozdělení odpovědnosti, okruh oprávněných osob, rozsah a způsob náhrady škody, měna, ve které bude náhrada škody poskytnuta, problematika promlčení odpovědnosti za výrobek atd.²⁴

Domnívám se, že právní úprava odpovědnosti za výrobek v rámci mezinárodního práva soukromého je v podstatě dostačující a nevyžaduje okamžitou a výraznou změnu. Do budoucna by bylo vhodné zvážit založení pravomoci českých soudů v těch případech, kdy poškozenou osobou nebo osobou uplatňující nárok na náhradu škody, nemůže-li tento nárok uplatnit poškozená osoba sama, je občan České republiky. Dále by bylo vhodné zvážit vyloučení možnosti prorogatio fori pro ty případy, kdy by tato úmluva vedla jednoznačně k omezení ochrany spotřebitele, kterou mu poskytuje jinak rozhodné právo.

3. ZÁVĚR

Česká republika přijetím právní úpravy odpovědnosti za výrobek posílila ochranu spotřebitele. Právní úprava odpovědnosti za výrobek dále působí motivačně jak na výrobce, tak také spotřebitele. Výrobce je motivován k tomu, aby na trh uváděl pouze bezpečné výrobky a aby je opatřil patřičnými instrukcemi. Spotřebitel je pak motivován k tomu, aby výrobky užíval k předpokládanému účelu, ke kterému mají sloužit, a v souladu s jejich návodem. Právní úprava odpovědnosti za výrobek je také v širších souvislostech součástí nové politiky státu při regulaci chování jednotlivých subjektů na trhu, ve které je role státu jako kontrolora a vydavatele povolení nahrazena novou rolí, ve které stát vystupuje pouze jako garant a tvůrce obecných závazných předpisů.

Přijetím zákona č. 59/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, který v podstatě vychází z úpravy směrnice Rady Evropských společenství 85/374/EEC, byl tedy do českého právního řádu vnesen nový právní institut – odpovědnost za výrobek. Odpovědnost za výrobek je objektivní odpovědností za škodu způsobenou vadným výrobkem. Jedná se o odpovědnost za výsledek, která však nemá absolutní povahu, protože se jí lze zprostit na základě zákonem

²⁴ Kučera Z., Tichý L., *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář*, Praha, Panorama, 1989, str. 131–132.

taxativně stanovených důvodů. Zvláštností tohoto typu odpovědnosti je také to, že povinnost k náhradě vzniklé škody vzniká mezi poškozeným na straně jedné a výrobcem na straně druhé. Mezi těmito subjekty však nemusí být (a zpravidla ani nebude) přímý závazkový (smluvní) vztah.

Ačkoliv zákon o odpovědnosti za výrobek vychází ze směrnice o odpovědnosti za výrobek, není s touto směrnicí zcela kompatibilní a tato nekompatibilita je způsobena nejen zjevným rozparem v oblasti minimální hranice věcných škod.

Účelem tohoto článku bylo zařadit právní úpravu odpovědnosti za výrobek do širšího kontextu v souvislosti s komunitárním právem Evropských společenství a porovnat zákon o odpovědnosti za výrobek se směrnicí o odpovědnosti za výrobek z hlediska kompatibility zákona s touto směrnicí. V neposlední řadě pak bylo účelem tohoto článku zdůraznit, že právní vztahy z odpovědnosti za výrobek také mohou obsahovat mezinárodní prvek a že i pro takovéto situace existuje v právním řádu České republiky řešení.

SUMMARY

Product liability in the Czech republic in regard to the compatibility with the law of the European communities

The product liability act number 59/1998 established the new law institute in the czech legislation order – product liability. The product liability act issues from the Council directive of 25. July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the member states concerning liability for defective products (85/374/EEC).

The product liability is the objective liability for damage caused by a defect product. It is not the absolute (unrestricted) liability, because there are the reasons (enumerative), on which base the producer shall not be liable. It is interesting, that the duty of compensation of damage exists between the injured person and the producer. There is not (mostly) a direct contract.

The aim of this publication is to classify the product liability act with the context of the law of the European communities and to do the comparison between the product liability act and the Council directive 85/374/EEC. The next purpose of this publication is to show, that the legislation relations, which are based on the product liability, can contain the international factor and there is a solution in the czech legislation order for these relations.